

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΟΘΕΡΑΠΕΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ: Σύγχρονη μελέτη του επιπέδου ενημέρωσης των νηπιαγωγών σχετικά με το αντικείμενο της λογοθεραπείας.

TITLE: Modern research of the level of the kindergarden teachers' knowledge on speech-therapy.

ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑ: ΜΑΝΤΖΙΩΡΗ ΚΛΕΑΝΘΗ του ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (Α.Μ.: 894)

ΕΠΟΠΤΕΥΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΚΑΣΤΑΜΟΝΙΤΗ ΔΗΜΗΤΡΑ SLP MSc

ΠΑΤΡΑ 2011

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

i.	Περιεχόμενα	2
ii.	Ευχαριστίες	3
iii.	Περίληψη	4
iv.	Εισαγωγή	6
	1. Σκοπός της έρευνας	6
	2. Βιβλιογραφική Ανασκόπηση	8
v.	Υλικό-Μεθοδολογία	17
vi.	Αποτελέσματα- Στατιστική ανάλυση	18
vii.	Συζήτηση Αποτελεσμάτων	42
	1. Προτάσεις	43
viii.	Περιορισμοί Έρευνας	48
ix.	Βιβλιογραφία	49
x.	Παράρτημα	52

ii.ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω εκ βαθέων όσους συνέβαλλαν στην προσπάθεια μου για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας. Πιο συγκεκριμένα, ευχαριστώ την κυρία Κασταμονίτη Δήμητρα για την βοήθεια και την καθοδήγησή της, τους διευθυντές των σχολείων που επισκέφθηκα που μου επέτρεψαν την είσοδό μου στα σχολεία τους και την απασχόληση των εκπαιδευτικών που εργάζονταν σε αυτά και προπαντός τους/τις νηπιαγωγούς για τον χρόνο που αφιέρωσαν προκειμένου να απαντήσουν τα ερωτηματολόγια που τους χορηγήθηκαν, κατά το ερευνητικό μέρος της εργασίας.

Τέλος, ευχαριστώ τις υπεύθυνες των βιβλιοθηκών του ΑΤΕΙ Πατρών, Πανεπιστημίου Πατρών, Παιδαγωγικού Δημοτικής Εκπαίδευσης και Παιδαγωγικού Προσχολικής Αγωγής και Νηπιαγωγών για την καθοδήγησή τους ώστε να καταφέρω να συλλέξω και να μελετήσω την σχετική βιβλιογραφία.

iii.ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η σύγχρονη μελέτη του επιπέδου ενημέρωσης των νηπιαγωγών σχετικά με το αντικείμενο της λογοθεραπείας. Η εν λόγω έρευνα, πραγματοποιήθηκε το χρονικό διάστημα Φεβρουαρίου έως Οκτωβρίου 2011, στα πλαίσια εκπόνησης πτυχιακής εργασίας για το τμήμα λογοθεραπείας. Στην έρευνα αυτή συμμετείχαν 51 νηπιαγωγοί, οι οποίοι απασχολούνταν σε σχολεία της Αθήνας και της Πάτρας. Ο αρχικός αριθμός που είχε αποφασιστεί να παρατηρηθεί ως δείγμα ήταν 70 νηπιαγωγοί. Όμως, ο αριθμός αυτός ήταν δύσκολο να συγκεντρωθεί διότι η απασχόληση νηπιαγωγών στα σχολεία που επισκέφθηκα ήταν αρκετά μειωμένη σε σχέση με τις αρχικές μου προσδοκίες. Πιο συγκεκριμένα, κάθε σχολείο απασχολούσε έναν έως δύο νηπιαγωγούς. Η ανταπόκριση τους στην έρευνα ήταν αρκετά ικανοποιητική καθώς στην πλειοψηφία τους δέχθηκαν με προθυμία να συμπληρώσουν το ερωτηματολόγιο που τους ζητήθηκε. Ωστόσο, υπήρξαν και οι περιπτώσεις που αρνήθηκαν να απαντήσουν τις ερωτήσεις που τους ζητήθηκε είτε επικαλούμενοι την έλλειψη ελεύθερου χρόνου- παρότι το ερωτηματολόγιο ήταν αρκετά σύντομο- είτε αναβάλλοντας κατά συρροή την συνάντησή μας για την συμπλήρωσή του.

Στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί κατά πόσο οι νηπιαγωγοί είναι ενημερωμένοι σχετικά με το αντικείμενο της λογοθεραπείας και αν είναι σε θέση να εντοπίσουν πιθανούς λόγους για παραπομπή των παιδιών σε λογοθεραπευτή, όταν αυτό απαιτείται. Το μεθοδολογικό εργαλείο που χρησιμοποιήθηκε ήταν ένα ερωτηματολόγιο 15 ερωτήσεων ποικίλου περιεχομένου.

Μέσω του ερωτηματολογίου, που τους δόθηκε προς απάντηση, εξεταζόταν η μέριμνα της πολιτείας και του σχολικού περιβάλλοντος όσον αφορά την εκπαίδευση των νηπιαγωγών, που τους παρέχεται μέσω εκδηλώσεων και σεμιναρίων. Ακόμη ανιχνεύονται οι αντιλήψεις τους σχετικά με τα παιδιά με δυσκολίες τόσο στον λόγο και την ομιλία όσο και σχετικά με τα παιδιά με ιδιαίτερες ικανότητες και την αντιμετώπισή τους στην προσχολικής τους εκπαίδευση.

Αναλύθηκαν τα αποτελέσματα της έρευνας, αρχικά στατιστικά και ακολούθως με λεπτομερή ανάλυση και σχολιασμό των όσων προέκυψαν από τις απαντήσεις των ερωτηματολογίων. Με βάση τα ευρήματα της έρευνας εξάγονται τα συμπεράσματα που θα παρατεθούν ακολούθως. Στην πλειοψηφία των νηπιαγωγείων δεν υπάρχει η παρουσία κάποιου λογοθεραπευτή και αυτή η έλλειψη συνεργασίας των νηπιαγωγών με άλλες ειδικότητες επαγγελματιών δυσχεραίνει κατά πολύ τις διαδικασίες ανίχνευσης τυχόν προβλημάτων λόγου και ομιλίας των παιδιών, ώστε να υπάρξει έγκαιρη παρέμβαση για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. Το 98% των νηπιαγωγών δήλωσε ότι θα επιθυμούσε τη συμβολή ενός λογοθεραπευτή καθώς η ελλειπής κατάρτιση

τους δεν τους επιτρέπει να αξιολογήσουν σωστά την κατάσταση ενός παιδιού με προβλήματα λόγου και ομιλίας.

Τέλος, το σύνολο των νηπιαγωγών δήλωσε πρόθυμο να ακολουθήσει τις υποδείξεις του λογοθεραπευτή αν κάποιο παιδί δέχεται λογοθεραπευτική παρέμβαση, προκειμένου να διευκολυνθεί το παιδί και να είναι αποδοτικότερο το πρόγραμμα θεραπείας του. Συνοψίζοντας, η έρευνα συμπεραίνει την ύπαρξη γνωστικών ελλειμμάτων στην εκπαίδευση των παιδαγωγών για την ανίχνευση και παραπομπή των παιδιών που χρήζουν λογοθεραπευτικής παρέμβασης, λόγω πιθανών προβλημάτων λόγου και ομιλίας. Ιδιαίτερος αισιόδοξο σημάδι αποτελεί όμως η επιθυμία τους για επιπλέον και συνεχή ενημέρωση καθώς ο ρόλος που καλούνται να διαδραματίσουν στις μέρες μας έχει διευρυνθεί κατά πολύ. Επιτακτική επομένως είναι η ανάγκη επιδοτήσεων για αρτιότερη εκπαίδευση των νηπιαγωγών από το κράτος.

SUMMARY

The object of the survey is the modern research of the level of the kindergarden teachers' knowledge on speech- therapy. This research took place from February till October 2011, for the speech- therapy class. The survey was joined by 51 pre-school teachers, who occupied in Athens' and Patra's kindergardens. Firstly, we had decided to observe about 70 pre- school teachers, but this fact was really difficult because of the amount of preschool teachers that was occupied in kindergardens' was reduced in comparison to what we had expected. In fact, every kindergarden occupied about one or two teachers. Their help in our research was quite satisfying, as they complete the answer sheets willingful. Although, there was an amount of teachers who denied taking part in the survey and answer the questions, which were given to them because of lack of time.

The aim of the survey was to examine the knowledge's level of pre-school teachers on speech-therapy and their ability to direct the children to speech-therapist, when this is necessary. The questionnaire that was used for the research included 15 questions and examined the concern of the state and of the schools' staff about the preschool teachers' education. Also we examined the opinions of teachers on children with disabilities and their education.

The survey's results analyzed statistically at first and then by explaining and comment the answers of the questionnaires. Most of the kindergardens don't include a speech- therapist on their staff and this lack of cooperation with other kind of experts leads to difficulties in controlling speech difficulties. Finally, all of the pre-school teachers confront with the guidelines of the speech- therapist if a child needs their help to overcome the difficulties. Concluding, the survey shows lack of knowledge on speech- therapy themes that characterizes teachers' education. Really hopeful is the interest of the teachers for extra education programmes because of their expanding role in education fields. So the need of further education scheduled by the government is absolutely necessary.

iv.ΕΙΣΑΓΩΓΗ- ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

1. ΣΚΟΠΟΣ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Γενικός σκοπός της παρούσας έρευνας αποτελεί η διερεύνηση των γνώσεων των νηπιαγωγών σχετικά με το αντικείμενο της επιστήμης της λογοθεραπείας ώστε να διαπιστωθεί κατά πόσο οι εκπαιδευτικοί προσχολικής ηλικίας βρίσκονται σε θέση να ανιχνεύσουν και να αντιμετωπίσουν παιδιά με δυσκολίες λόγου και ομιλίας. Σημαντικό είναι να παρατηρηθεί σε τι βαθμό είναι σε θέση οι νηπιαγωγοί, να παραπέμψουν ένα παιδί που χρήζει λογοθεραπευτικής παρέμβασης σε ειδικό ώστε να ακολουθήσει το συντομότερο κάποιο λογοθεραπευτικό πρόγραμμα που θα βοηθήσει τόσο το ίδιο σε προσωπικό επίπεδο όσο και σε συλλογικό. Πιο συγκεκριμένα, ένα παιδί που ακολουθεί λογοθεραπευτική παρέμβαση θα νιώθει πιο σίγουρο για τον εαυτό του λόγο της βοήθειας που δέχεται και θα αλληλεπιδρά καλύτερα με τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης.

Όμως, για να είναι σε θέση ο εκπαιδευτικός να ανιχνεύσει κάποια πιθανά σημάδια που απαιτούν την πρώιμη παρέμβαση ειδικού πρέπει να έχει εκπαιδευτεί κατάλληλα και να έχει εφοδιαστεί με το κατάλληλο υλικό αξιολόγησης προκειμένου να καταλήξει σε ασφαλή συμπεράσματα.

Τα ευρύτερα ερευνητικά ερωτήματα που απορρέουν από την συγκεκριμένη έρευνα είναι:

- Έχουν γνώση της επιστήμης της λογοθεραπείας, των πτυχών και των σκοπών αυτής οι παιδαγωγοί προσχολικής αγωγής;
- Παρέχονται κρατικές επιδοτήσεις για την ενημέρωση των νηπιαγωγών σχετικά με τον λογοθεραπευτικό χώρο και το φάσμα των δυσκολιών που καλύπτει;
- Ποια στάση έχουν απέναντι σε ένα παιδί με διαταραχές λόγου και ομιλίας; Κρίνουν απαραίτητη την παραπομπή του και αν ναι σε ποιες περιπτώσεις;
- Είναι πρόθυμοι για συνεργασία με το λογοθεραπευτή όταν κάποια παιδιά ακολουθούν λογοθεραπευτικό πρόγραμμα;
- Τα σημερινά σχολεία έχουν τις υποδομές και το κατάλληλα εκπαιδευμένο ανθρώπινο δυναμικό για ΑΜΕΑ και παιδιά με προβλήματα λόγου και ομιλίας; Υποστηρίζονται προγράμματα ενημέρωσης από τα νηπιαγωγεία για τα παιδιά φυσιολογικής ανάπτυξης;

Απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά δίνονται στη συνέχεια αφού εκτεθούν τα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν για την εν λόγω έρευνα, το δείγμα που ελέγχθηκε και αφού αναλυθούν σε στατιστικό επίπεδο και σχολιαστούν τα συμπεράσματα που απορρέουν. Τέλος θα δοθούν κάποιες πιθανές προτάσεις που θα βοηθούσαν στην βελτίωση της παρούσας κατάστασης.

2.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Αδιαμφισβήτητα, η ηλικία των 3-7 ετών, είναι η πιο καθοριστική για την εξέλιξη του λόγου των παιδιών. Επομένως, επιτακτική ανάγκη αποτελεί ο εντοπισμός πιθανών δυσκολιών προκειμένου να εφαρμοστεί άμεσα το κατάλληλο θεραπευτικό πρόγραμμα. Οι βασικοί υποστηρικτές αυτού του σκοπού είναι το οικογενειακό και το σχολικό περιβάλλον του παιδιού και πιο συγκεκριμένα οι γονείς και οι νηπιαγωγοί, που στηρίζουν το παιδί στα πρώτα βήματα της κοινωνικοποίησής του. Ακριβώς για αυτό τον λόγο οι νηπιαγωγοί πρέπει να είναι σε θέση να εντοπίζουν πιθανές δυσκολίες του παιδιού που θα απαιτούσαν την βοήθεια ενός ειδικού. Σε αυτή την διερεύνηση απευθύνεται και η συγκεκριμένη πτυχιακή.

Έτσι παρακάτω θα παρατεθούν αρχικά, κάποιες βασικές πληροφορίες σχετικά με το αντικείμενο και τον σκοπό της λογοθεραπείας, για όσους αποτελούσε μία άγνωστη επιστήμη ως τώρα. Στη συνέχεια, θα αναλυθεί σε βάθος η έρευνα που πραγματοποιήθηκε σε νηπιαγωγούς προκειμένου να διερευνηθεί το επίπεδο ενημέρωσής τους σχετικά με την εν λόγω επιστήμη ώστε να είναι σε θέση να παραπέμψουν τα παιδιά σε κάποιον ειδικό, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο. Αρχικά ας αναφερθούν τα πεδία τα οποία μπορεί να διερευνήσει μία λογοθεραπευτική αξιολόγηση. Μέσω της αξιολόγησης αυτής, ο λογοθεραπευτής μπορεί να παρακολουθήσει την ανάπτυξη του λόγου και της ομιλίας ενός παιδιού ενώ παράλληλα μπορεί να εντοπίσει πιθανή επιβράδυνση ή απόκλιση από τα αναπτυξιακά στάδια της ομιλίας. Με αυτόν τον τρόπο ανιχνεύονται εγκαίρως πιθανές δυσκολίες στην επικοινωνία και προτείνονται προγράμματα γλωσσικής ανάπτυξης ή αποκατάστασης ώστε τα παιδιά να είναι έτοιμα γλωσσικά να παρακολουθήσουν απρόσκοπτα την πρωτοβάθμια εκπαίδευση.

Σημαντικό ρόλο κατέχει η έγκαιρη ανίχνευση των δυσκολιών του λόγου και της ομιλίας, διότι η παρέμβαση στην προσχολική ηλικία από τον ειδικό μπορεί να μειώσει τις πιθανότητες σχολικής αποτυχίας στο Δημοτικό σχολείο. Μία σχολική αποτυχία σε τόσο μικρή ηλικία συνήθως επηρεάζει και ψυχολογικά το παιδί καθώς τα συνομήλικα του παιδιά γίνονται αρκετά σκληρά όταν δεν αντιλαμβάνονται τα αίτια μίας παθολογικής κατάστασης που μπορεί να βιώνει το παιδί. Τέλος πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι τα παιδιά με δυσκολίες στην επικοινωνία μπορούν να αναπτύξουν και άλλα προβλήματα όπως συναισθηματικής και κοινωνικής φύσης.

Σημαντικό θα ήταν να αναλυθεί τι μπορεί να εντοπιστεί από την νηπιαγωγό ενός παιδιού αρχικά ώστε να αξιολογηθεί αρτιότερα μέσα από μια λογοθεραπευτική παρέμβαση. Οι κυριότερες δυσκολίες που μπορεί να εμφανιστούν σε ένα παιδί προσχολικής ηλικίας αναφέρονται ακολούθως:

- Πιθανή δυσκολία στην ομιλία: π.χ. μπορεί το παιδί να δυσκολεύεται να αρθρώσει συγκεκριμένα φωνήματα, τα οποία μπορεί να μην τα εκφέρει καθόλου ή μπορεί να τα αντικαθιστά με κάποια άλλα.
- Πιθανή δυσκολία στη ροή της ομιλίας: π.χ. τραυλισμός, ταχυλαλία
- Πιθανή δυσκολία στην ποιότητα της φωνή του παιδιού: πχ βραχνή φωνή, έντονη ρινικότητα
- Πιθανή δυσκολία στο λόγο, όπου αυτό έχει να κάνει με τις ακόλουθες υποκατηγορίες:

1. Περιορισμένο λεξιλόγιο (αναφορικά με την ηλικία του πάντα)

2. Δυσκολία στην ανεύρεση και στην ανάκληση ακόμα και καθημερινού-οικείου λεξιλογίου(π.χ. αδυναμία να κατονομάσουν τα αντικείμενα που υπάρχουν μέσα σε μια κουζίνα, στο σχολείο κτλ)

3. Δυσκολία στην λεκτική κατανόηση (ζητάει από το συνομιλητή αρκετές φορές να του πει τις εντολές ή τα σχόλια)

4. Δυσκολίες στην ικανότητα της συζήτησης (δίνει περιορισμένες ή ελλιπείς πληροφορίες ή μπορεί να μεταβαίνει από το ένα θέμα στο άλλο χωρίς να έχει ολοκληρωθεί η προηγούμενη συζήτηση ή δραστηριότητα)

5. Δυσκολίες στην αφήγηση και περιγραφή (δυσκολίες στη χρονική και νοηματική ακολουθία, λάθη στο συντακτικό κτλ)

Όπως παρατηρούμε, υπάρχει μία μεγάλη ετερογένεια περιπτώσεων που παρουσιάζουν τα παιδιά που αποκλίνουν από την φυσιολογική ανάπτυξη και τα τελευταία χρόνια ο αριθμός των παιδιών με δυσκολίες στους διάφορους τομείς συνεχώς αυξάνεται. Παρότι, οι νηπιαγωγοί καλούνται να αναγνωρίσουν και να παραπέμψουν για διάγνωση παιδιά των οποίων οι δυσκολίες δεν έχουν γίνει ακόμη αντιληπτές από το οικογενειακό τους περιβάλλον, για την πλειοψηφία των νηπιαγωγών οι παραπάνω κατηγορίες δυσκολιών, που εμφανίζουν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας διόλου σπάνια, αποτελούν άγνωστους όρους.

Για το γεγονός αυτό της ανεπαρκούς κατάρτισης, των πρώτων εκπαιδευτικών που έρχονται σε επαφή με τα παιδιά δεν ευθύνεται αποκλειστικά ο εκπαιδευτικός και η έλλειψη ενδιαφέροντος αυτού για ενημέρωση, αλλά και η κοινωνία μέσα στην οποία εντάσσεται και η οποία χαρακτηρίζεται από έλλειψη ευκαιριών για πρόσθετη επιμόρφωση των νηπιαγωγών αλλά και των εκπαιδευτικών στο σύνολό τους σχετικά με πιθανές δυσκολίες που εμφανίζει ένα ποσοστό παιδιών. Όταν συχνά εμφανίζονται τέτοιου είδους ευκαιρίες επιμόρφωσης, στην πλειοψηφία τους δίνονται από ιδιωτικούς φορείς με αποτέλεσμα να απαιτείται κ η καταβολή κάποιου διόλου ευκαταφρόνητου

ποσού τις περισσότερες φορές προκείμενου να λάβουν μέρος οι εκπαιδευτικοί στο εν λόγω ενημερωτικό συνέδριο-σεμινάριο.

Αξιοθαύμαστο γεγονός αποτελεί το ότι ανεξάρτητα από την συμβολή των νηπιαγωγών στην ανάπτυξη λόγου και ομιλίας του παιδιού, το παιδί μαθαίνει να μιλά πριν ακόμη κάποιος από το οικογενειακό ή το πρώτο σχολικό περιβάλλον ασχοληθεί με την διδασκαλία αυτού. Αρκεί η άμεση έκθεση των παιδιών σε ένα γλωσσικό περιβάλλον (Cole & Cole,2001) ώστε να παράγουν ομιλία χωρίς κάποια ειδική διδασκαλία. Η γλωσσική ανάπτυξη είναι απόρροια της αλληλεπίδρασης του περιβάλλοντος με την προσωπικότητα του κάθε ατόμου, αυτό δικαιολογεί και το γεγονός ότι παιδιά ίδιας ηλικίας συχνά λειτουργούν σε διαφορετικά γλωσσικά επίπεδα (Βοσνιάδου,1998).

Η ηλικία στην οποία ένα παιδί κατακτά τα διάφορα στάδια γλωσσικής ανάπτυξης ποικίλει. Πιο συγκεκριμένα, υπάρχουν αποκλίσεις σχετικά με την ηλικία στην οποία ξεκινά να μιλά ένα παιδί αλλά και στο ρυθμό με τον οποίο αναπτύσσει τις γλωσσικές του ικανότητες. Ωστόσο αν και παρουσιάζονται διαφοροποιήσεις από παιδί σε παιδί όσον αφορά την γλωσσική πορεία του παιδιού, οι αποκλίσεις δεν ξεπερνούν το μισό έτος και η γλωσσική ανάπτυξη των παιδιών ακολουθεί τα στάδια που θα παρουσιαστούν στον παρακάτω πίνακα.

ΣΤΑΔΙΑ ΓΛΩΣΣΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ (Δράκος,2003)

ΗΛΙΚΙΑ	ΣΤΑΔΙΟ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ ΣΤΑΔΙΟΥ
0-3 μηνών	Αναρθρες κραυγές	Τα παιδιά επικοινωνούν με το περιβάλλον τους με το κλάμα , εξασκώντας παράλληλα τους μύες των φωνοπλαστικών οργάνων τους.
4-5 μηνών	Βάβισμα-Ψέλλισμα	Τα παιδιά παράγουν φθόγγους και κάνουν λαρυγγισμούς οι οποίοι βοηθούν στη φυσική άσκηση των φωνητικών τους οργάνων.
6-8 μηνών	Ιδιόρρυθμες λέξεις	Τα παιδιά μιμούνται την ομιλία των

		<p>ενηλίκων, παράγουν ήχους που λειτουργούν σαν προσωπικό λεξιλόγιο, ηχολαλούν. Σε αυτό το στάδιο αρχίζουν να φτιάχνουν τις δικές τους λέξεις για να επικοινωνήσουν με το περιβάλλον τους με τη βοήθεια τυχαίων αναδιπλασιασμών.</p>
Έως 12 μηνών	Μεμονωμένες λέξεις	<p>Αρχίζουν οι πρώτες λέξεις σε «μωρουδίστικη» γλώσσα καθώς και οι λέξεις μαμά, μπαμπά. Οι πρώτες λέξεις είναι κυρίως μονοσύλλαβες και κοινές για όλες τις γλώσσες.</p>
18 μηνών	Τηλεγραφικός λόγος	<p>Τα παιδιά καταλαβαίνουν απλές εντολές και ερωτήσεις. Κατανοούν πολλά και εκφράζουν λίγα. Η περίοδος αυτή είναι αποφασιστική για τη διάγνωση καθυστέρησης ομιλίας.</p>
2 χρονών	Εμπλουτισμός λεξιλογίου	<p>Το ενεργητικό λεξιλόγιο των παιδιών περιλαμβάνει 20-50 λέξεις ενώ το παθητικό είναι πολύ ευρύτερο.</p>
2 ½ χρονών	Ραγδαία αύξηση του λεξιλογίου	<p>Τα παιδιά καταλαβαίνουν τα περισσότερα απ' όσα ακούν εφ' όσον αυτά λέγονται στο γλωσσικό επίπεδό τους. Το λεξιλόγιο αυξάνεται ραγδαία καθώς επίσης το μέγεθος των προτάσεων που χρησιμοποιούν.</p>
3 χρονών	Σχηματισμός προτάσεων	<p>Τα παιδιά χρησιμοποιούν αντωνυμίες, και συχνά οι καταλήξεις των ρημάτων και η θέση τους στην πρόταση είναι σωστότερη από πριν. Δυσκολίες υπάρχουν στην κατανόηση αντικειμένων και λεπτών διαβαθμίσεων π.χ. μικρός –μεγάλος κ.ά. Αρχίζουν να προφέρουν με</p>

		μικρά λάθη δύσκολα συμπλέγματα συμφώνων της μητρικής τους γλώσσας. Το λεξιλόγιο τους αυξάνεται σημαντικά και σχηματίζουν σωστές απλές προτάσεις.
4-6 χρονών	Κατανόηση του λόγου ανάλογα με τη γενική ανάπτυξη	Τα παιδιά είναι ικανά να μιλούν με ευχέρεια. Οι προτάσεις τους είναι πιο σύνθετες από πριν, είναι ικανά να εκφράζουν με διάφορους τρόπους μία σειρά σκέψεων και μπορούν να επαναλάβουν με δικά τους λόγια μία ιστορία που έχουν ακούσει. Μπορούν να ξεχωρίζουν και να κατονομάζουν χρώματα και χρησιμοποιούν λέξεις που δηλώνουν θέση ως προς πρόσωπο ή πράγμα (κάτω, πάνω, πίσω).

Επειδή χρησιμοποιήθηκαν όροι όπως «γλώσσα», «επικοινωνία», «λόγος» και «ομιλία», οι οποίοι ίσως δεν είναι γνωστοί επακριβώς ως όροι στο ευρύ κοινό. Για τον λόγο αυτό χρήσιμο θα ήταν να δοθούν οι ορισμοί αυτών, με βάση τις βιβλιογραφικές αναφορές.

- ✓ **Γλώσσα** είναι το σύστημα εννοιών και ήχων που χρησιμοποιούμε για να επικοινωνήσουμε. (Κάτη,1996)
- ✓ **Επικοινωνία** είναι η συμβολική συνδιαλλαγή ανάμεσα στα νοήμονα όντα και μπορεί να πραγματοποιηθεί με διάφορα μέσα- κινήσεις, ήχους, οσμές, οπτικά σήματα όλων των ειδών κλπ. (Κάτη,1996)
- ✓ **Λόγος** είναι το κοινό σύστημα ήχων και εννοιών που χρησιμοποιεί κάθε ανθρώπινη κοινότητα για να επικοινωνήσει, σύμφωνα με τον Saussure και την διάκριση που πραγματοποίησε μεταξύ λόγου και ομιλίας. (Κάτη,1996)
- ✓ **Ομιλία** είναι η χρήση αυτού του συστήματος επικοινωνίας (του λόγου) από κάθε άτομο της γλωσσικής κοινότητας. (Κάτη,1996)

Όσον αφορά τους παράγοντες που επηρεάζουν την ομαλή ανάπτυξη λόγου, ομιλίας και επικοινωνίας, είναι τόσο βιολογικοί όσο και

περιβαλλοντικοί και αυτό προκύπτει μετά από πλήθος ερευνών σχετικά με την επίδραση της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος στην απόκτηση της γλώσσας. Η αλληλεπίδραση αυτών των δύο παραγόντων δεν αφορά μόνο το λόγο στο σύνολό του αλλά και τα επιμέρους στοιχεία του, δηλαδή τη φωνολογία, τη μορφολογία, τη σύνταξη, τη σημασιολογία και την πραγματολογία (Kovas et al.,2007).

Μία από τις βασικές προϋποθέσεις για την γλωσσική ανάπτυξη είναι η ανατομική και λειτουργική ακεραιότητα των οργάνων που συμμετέχουν στο σχηματισμό και την παραγωγή του λόγου καθώς και των κέντρων που τα ελέγχουν. Προϋπόθεση ακόμη αποτελεί και η ωρίμανση του παιδιού σε αισθητηριακές, κινητικές, συναισθηματικές, γνωστικές, γλωσσικές, επικοινωνιακές και κοινωνικές δεξιότητες. Τέλος, σημαντικό είναι να υπάρχει η επικοινωνία του παιδιού με κάποιον ενήλικα που έχει την πρόθεση να συζητήσει μαζί του.

Από μία πληθώρα μελετών διαπιστώνεται μία σαφής υπεροχή των κοριτσιών έναντι των αγοριών σε όλες τις γλωσσικές δεξιότητες (Πόρποδας,1996). Ακόμη πρέπει να αναφερθεί ότι σύμφωνα με τον Bernstein (1960), η ομιλία του παιδιού επηρεάζεται από τις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσει στο περιβάλλον που ζει. Επίσης ο Bernstein, αναφέρει ότι οικογένειες με χαμηλό μορφωτικό και οικονομικό επίπεδο χρησιμοποιούν λέξεις για να υποδηλώσουν αντικείμενα και συγκεκριμένες ενέργειες ενώ οι οικογένειες μέσης και ανώτερης μορφωτικής στάθμης τις χρησιμοποιούν σε λογικές σχέσεις. Έτσι προκύπτουν διαφορές στις μορφές ομιλίας και στις λειτουργίες της σκέψης. Το λεξιλόγιο ενός παιδιού εξαρτάται άμεσα από την ποσότητα και την ποιότητα των εμπειριών του καθώς και από τις ατομικές του ικανότητες που του επιτρέπουν την κατάκτηση εννοιών, ονομάτων και πραγμάτων (Gotte, 2003).

Ωστόσο η γλώσσα και η σκέψη βρίσκονται σε απόλυτη συνάφεια μεταξύ τους καθώς οι γλωσσικές λειτουργίες βοηθούν στην επιτέλεση νοητικών λειτουργιών, στην ιεράρχηση και στη γενίκευση των εμπειριών. Ο ρόλος της γλώσσας στην ανάπτυξη της νοημοσύνης είναι κύριος (Πόρποδας, 1996).

Όσον αφορά τα προβλήματα που παρουσιάζονται στο λόγο των παιδιών, τα περισσότερα εντοπίζονται κατά την προσχολική ηλικία με την είσοδο του παιδιού στο σχολικό περιβάλλον. Ένα ποσοστό παιδιών παρουσιάζουν δυσκολίες στην προφορική τους επικοινωνία και ιδιαίτερα στη συνομιλία τους με τους άλλους και χρειάζονται έγκαιρη λογοθεραπευτική παρέμβαση. Εάν τα παιδιά αυτά που παρουσιάζουν γλωσσικές διαταραχές ή προβλήματα λόγου στην προσχολική ηλικία δεν αντιμετωπιστούν κατάλληλα λαμβάνοντας την απαραίτητη βοήθεια, μπορεί να εμφανίσουν δευτερογενή συμπτώματα όπως μαθησιακές δυσκολίες, νοητική και γνωστική ανωριμότητα ή καθυστέρηση και ψυχοσυναισθηματικές διαταραχές.

Επίσης, έχει παρατηρηθεί ότι ένα ποσοστό παιδιών που έχουν διαταραχές λόγου και ομιλίας στην προσχολική ηλικία, εμφανίζει μετέπειτα δυσκολίες στη γραφή και την ανάγνωση, στην κοινωνικοποίηση, χαμηλή αυτοεκτίμηση και προβλήματα συμπεριφοράς (Law et al.,2003).

Όπως προαναφέρθηκε τα προβλήματα λόγου και ομιλίας συνοδεύονται τις περισσότερες φορές από δευτερογενείς δυσκολίες, τόσο στην μάθηση όσο και στη συμπεριφορά, τα οποία χαρακτηρίζονται από διάρκεια στο χρόνο. Συχνά, ακόμη και όταν έχουν ξεπεραστεί τα προβλήματα στο λόγο και την ομιλία τα δευτερογενή προβλήματα παραμένουν με αποτέλεσμα να δυσχεραίνεται η λειτουργικότητα του παιδιού.

Η συνειδητοποίηση της δυσκολίας του παιδιού στην επικοινωνία και ο γλευασμός που δέχεται τις περισσότερες φορές από τους συνομηλίκους του οδηγεί σε συναισθηματικά προβλήματα που εκδηλώνονται με έντονους εκνευρισμούς, φοβίες, κατάθλιψη, τάσεις απομόνωσης, μειωμένη αυτοεκτίμηση και μαθησιακές δυσκολίες. Επομένως, όπως αντιλαμβανόμαστε, η πρόωμη ανίχνευση των προβλημάτων λόγου και ομιλίας είναι καθοριστικής σημασίας τόσο για την αντιμετώπιση τους όσο και για την ψυχολογική υποστήριξη των παιδιών, όπως και την αντιμετώπιση των δευτερογενών συνεπειών τους. Στις περιπτώσεις που τα προβλήματα καθυστερούν να διαγνωστούν, ο χρόνος που χάνεται είναι πολύτιμος για την γλωσσική ανάπτυξη του παιδιού.

Στο σημείο αυτό, αξίζει να τονιστεί ο σημαντικός ρόλος των παιδαγωγών προσχολικής ηλικίας στην πρόωμη ανίχνευση. Σημαντικό μέσο για την ανίχνευση των προβλημάτων λόγου και ομιλίας από τους παιδαγωγούς αποτελούν τα ανιχνευτικά εργαλεία που είναι διαθέσιμα για χορήγηση στα παιδιά αυτής της ηλικίας. Στη χώρα μας το μόνο σταθμισμένο εργαλείο που απευθύνεται και σε εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας για πρόωμη ανίχνευση προβλημάτων λόγου και ομιλίας είναι το Τεστ Ανίχνευσης Διαταραχών Ομιλίας και Λόγου για παιδιά 4 χρονών, ΑνΟμιΛο4 (Βλασσοπούλου et al.,2003).

Οι λόγοι που ενισχύουν την άποψη ότι οι νηπιαγωγοί είναι κατάλληλοι για την ανίχνευση προβλημάτων λόγου και ομιλίας αφορούν στην εκπαίδευσή τους σε θέματα ανάπτυξης παιδιών καθώς και στα πλαίσια της εργασίας τους περνούν πολλές ώρες της ημέρας με τα παιδιά και έτσι βρίσκονται σε θέση να τα παρατηρήσουν σε φυσικές καταστάσεις και να τα προετοιμάσουν για την είσοδό τους στο Δημοτικό σχολείο.

Σε έρευνα των Whitworth και συνεργατών (1993), βρέθηκε πως οι εκπαιδευτικοί είχαν υψηλότερο βαθμό συμφωνίας με τους λογοπεδικούς στην αναγνώριση μέτριων έως σοβαρών περιπτώσεων (57,5 %) σε σύγκριση με τους γονείς των παιδιών και έρευνες των Hopkins και συνεργατών (1988),

αναφέρουν την πεποίθηση των εκπαιδευτικών στην ικανότητά τους να αναγνωρίζουν τα προβλήματα λόγου και ομιλίας.

Ακόμη, μία έρευνα των Wright και Graham (1997) εντόπισε τα οφέλη που προκύπτουν από τη συνεργασία λογοπεδικών και δασκάλων για την αντιμετώπιση των παιδιών με δυσκολίες στο λόγο και την ομιλία. Σύμφωνα με την έρευνα αυτή η διεπιστημονική αντιμετώπιση των παιδιών είναι κατά κύριο λόγο προς όφελός τους, καθώς με αυτόν τον τρόπο προσεγγίζονται σφαιρικά οι ιδιαίτερες ανάγκες τους και τους προσφέρεται η δυνατότητα να φτάσουν στο ανώτατο όριο των δυνατοτήτων τους. Η συνεργασία ενός λογοθεραπευτή με έναν εκπαιδευτικό προσφέρει αδιαμφισβήτητα προσωπική και επαγγελματική στήριξη μεταξύ τους ώστε να ανταλλάσουν γνώσεις και πληροφορίες προκειμένου να καταλήξουν στην καλύτερη επίλυση του προβλήματος.

Έχουν παρατηρηθεί κάποιοι παράγοντες που οδηγούν σε συχνότερη εμφάνιση διαταραχών λόγου και ομιλίας. Οι πιο συχνά αναφερόμενοι περιλαμβάνουν το οικογενειακό ιστορικό καθυστέρησης λόγου και ομιλίας, το αρσενικό φύλο και τους περιγεννητικούς παράγοντες. Λιγότερο συχνά αναφέρονται παράγοντες όπως το μορφωτικό επίπεδο των γονέων, οι παιδικές ασθένειες, η σειρά γέννησης του παιδιού και τέλος το μέγεθος της οικογένειας.

Ακόμη σε μία άλλη έρευνα των Harrison και συνεργατών (2007) τέτοιου είδους παράγοντες θεωρούνται το αρσενικό φύλο, τα συνεχόμενα προβλήματα ακοής και οι ωτίτιδες αλλά και η αντιδραστική συμπεριφορά από μέρος του παιδιού. Επιβαρυντικοί παράγοντες για το παιδί σύμφωνα με την συγκεκριμένη έρευνα, είναι και η χαμηλή κοινωνικοοικονομική κατάσταση της οικογένειας του, η κατάθλιψη στην μητέρα αλλά και η παρουσία μεγαλύτερων αδερφών.

Το νηπιαγωγείο μπορεί να βοηθήσει το παιδί να αναπτύξει σταδιακά τη γνώση και την γλώσσα. Αυτό μπορεί να το πετύχει διότι στο νηπιαγωγείο το παιδί έχει περισσότερες ευκαιρίες για ελευθερία κινήσεων και συναναστροφής με τα συνομήλικα παιδιά. Επίσης οι φάσεις της γλωσσικής του ανάπτυξης βρίσκονται ακόμη σε εξέλιξη και τα παιδιά σε αυτή την ηλικία μιμούνται πιο εύκολα τις λέξεις που ακούνε από τα υπόλοιπα παιδιά.

Το περιβάλλον του νηπιαγωγείου οφείλει να είναι ευχάριστο και δημιουργικό αλλά και πλούσιο σε εμπειρίες για τα παιδιά. Ο νηπιαγωγός αποτελεί το δεύτερο πιο σημαντικό πρόσωπο μετά την μητέρα στη ζωή ενός παιδιού καθώς βρίσκεται κοντά του και αποτελεί πρότυπο για αυτό (Friedrich,2000).

Σύμφωνα με τους Fillmore and Snow (2000), ένας ακόμη ρόλος που διαδραματίζει ο νηπιαγωγός είναι αυτός του συνομιλητή. Συχνό φαινόμενο

αποτελεί τα παιδιά που έχουν ανεπτυγμένο επίπεδο γλώσσας να παίρνουν το λόγο ενώ τα παιδιά που υπολείπονται να αποφεύγουν να μιλήσουν. Οι νηπιαγωγοί οφείλουν να μιλούν στα παιδιά με τρόπο που να εμπλουτίζεται το λεξιλόγιό τους και να αναπτύσσεται η δομή και η συνοχή των προτάσεών τους.

Μαθητές από διαφορετικά κοινωνικοπολιτισμικά περιβάλλοντα και επομένως με διαφορετικά επικοινωνιακά πρότυπα χρήζουν τον σεβασμό των εκπαιδευτικών προς αυτά τα πρότυπα, τα οποία και οφείλουν να σεβαστούν. Για να είναι αποτελεσματικότερη η διδασκαλία τους, οι εκπαιδευτικοί πρέπει να έχουν τις γνώσεις σχετικά με την ανάπτυξη της γλώσσας και να γνωρίζουν ποια προβλήματα λόγου και ομιλίας θα ξεπεραστούν μόνα τους με τον καιρό και ποια απαιτούν προσοχή και παρέμβαση.

Σαφώς, οι αξιολογήσεις των εκπαιδευτικών για τις ικανότητες των μαθητών τους επηρεάζουν με διάφορους τρόπους τη ζωή των μαθητών καθώς με βάση αυτές λαμβάνονται αποφάσεις όπως η επανάληψη της τάξης ή η πιθανή παραπομπή τους για αξιολόγηση. Ωστόσο, για να χαρακτηρίζονται από εγκυρότητα οι αξιολογήσεις των ικανοτήτων των παιδιών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη διάφοροι παράγοντες, όπως για παράδειγμα η φυσιολογική ανάπτυξη του λόγου σε ένα δίγλωσσο παιδί ή η γλωσσική καθυστέρηση ή διαταραχή κτλ.

Τέλος οι νηπιαγωγοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο στην ομαλή κοινωνικοποίηση του παιδιού και στην αφομοίωση από αυτό του γενικώς αποδεκτού συστήματος αξιών, αντιλήψεων και συμπεριφορών. Πρώτο σταθμό της κοινωνικοποίησης των παιδιών αποτελεί η οικογένεια και δεύτερο το σχολείο και στις περιπτώσεις που η κουλτούρα των δύο αυτών περιβαλλόντων ταιριάζει η κοινωνικοποίηση είναι συνεχόμενη και αρτιότερη. Έτσι, το παιδί μαθαίνει να αναπτύσσει κριτική σκέψη, αποκτά εμπειρίες και αναπτύσσει τις γλωσσικές του δεξιότητες. Αν όμως η κουλτούρα των δύο περιβαλλόντων διαφέρει κατά πολύ δημιουργούνται προβλήματα και η διαδικασία της κοινωνικοποίησης μπορεί ακόμη και να διακοπεί.

Οι γνώσεις ενός νηπιαγωγού πρέπει να είναι σφαιρικές γιατί ένα παιδί είναι γεμάτο απορίες για την ζωή και τον κόσμο που το περιβάλλει. Όμως και οι γνώσεις σχετικά με την γλώσσα είναι απαραίτητες στους εκπαιδευτικούς, αλλά και σε κάθε μορφωμένο άτομο, καθώς η κατανόηση των λειτουργιών της γλώσσας συμβάλλει σε σημαντικό βαθμό στις δεξιότητες γραφής και ανάγνωσης. Εάν οι νηπιαγωγοί καλλιεργούν ένα ευχάριστο κλίμα αποδοχής και ευχαρίστησης ενθαρρύνεται η επικοινωνία των παιδιών.

ν.ΥΛΙΚΟ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε δείγμα 51 νηπιαγωγών αντί των 70 που είχε τεθεί αρχικά ως στόχος διότι το προσωπικό στα νηπιαγωγεία που επισκέφθηκα ήταν αρκετά μειωμένο με αποτέλεσμα να έχω την δυνατότητα ενός έως δύο υποκειμένων προς έρευνα σε κάθε νηπιαγωγείο. Το ερευνητικό μέσο που χρησιμοποιήθηκε ήταν ένα ερωτηματολόγιο 15 ερωτήσεων κλειστού τύπου και τεσσάρων υποερωτήσεων εκ των οποίων οι δύο ήταν ανοιχτού τύπου. Μέσω του ερωτηματολογίου, μπόρεσε να ελεγχθεί ταυτόχρονα ένα δείγμα νηπιαγωγών ως προς τις αντιλήψεις του και την ενημέρωση που διαθέτει σχετικά με την επιστήμη της λογοθεραπείας και το αντικείμενό της.

Οι ερωτήσεις δεν απαιτούσαν πολύ χρόνο για την απάντησή τους καθώς ήταν σύντομες και περιεκτικές και αυτό αποσκοπούσε στην καλύτερη συνεργασία μας με τους νηπιαγωγούς παρότι ακόμη και για αυτό το σύντομο ερωτηματολόγιο ορισμένοι αρνήθηκαν να απαντήσουν προφασίζόμενοι έλλειψη χρόνου όλες τις φορές που επιχείρησα να επισκεφθώ τα συγκεκριμένα νηπιαγωγεία. Έτσι δόθηκαν και εννέα ερωτηματολόγια που δεν συλλέχθηκαν καθώς δεν είχαν συμπληρωθεί σε διάστημα 3 μηνών. Τα νηπιαγωγεία που έλαβαν μέρος στην έρευνα ήταν στο νομό Αττικής και στο νομό Αχαΐας και πιο συγκεκριμένα στην πόλη του Περιστερίου και της Πάτρας αντίστοιχα. Οι οδηγίες που δόθηκαν στα υποκείμενα ήταν να απαντήσουν με ειλικρίνεια και στο σύνολο των ερωτήσεων. Επίσης, τους ζητήθηκε να απαντήσουν στη διάρκεια της ημέρας ώστε να είναι ευκολότερη η συλλογή των ερωτηματολογίων και η έγκαιρη ολοκλήρωση της έρευνας, οδηγία που δεν ακολουθήθηκε τις περισσότερες φορές.

Για την επιλογή του δείγματος χρησιμοποιήθηκε η συμπτωματική δειγματοληψία, η οποία παρόλο που δεν αποτελεί ορθόδοξη διαδικασία τυχαίας δειγματοληψίας, εξασφαλίζει πρακτικά πλεονεκτήματα (Παρασκευόπουλος, 1993). Η εξασφάλιση αντιπροσωπευτικότητας στη δειγματοληψία εξαρτάται από την διαθεσιμότητα των υποκειμένων να λάβουν μέρος στην έρευνα και από την ουσιαστική προθυμία τους να συμμετάσχουν ως υποκείμενα σε αυτήν. Έτσι και η παρούσα έρευνα χαρακτηρίζεται από κάποιους περιορισμούς. Τέλος, ένα σημαντικό στοιχείο που αξίζει να αναφερθεί είναι ότι τα υποκείμενα ήταν στο σύνολό του γένους θηλυκού χωρίς αυτό να έχει αποφασιστεί εξ' αρχής.

vi.ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ- ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

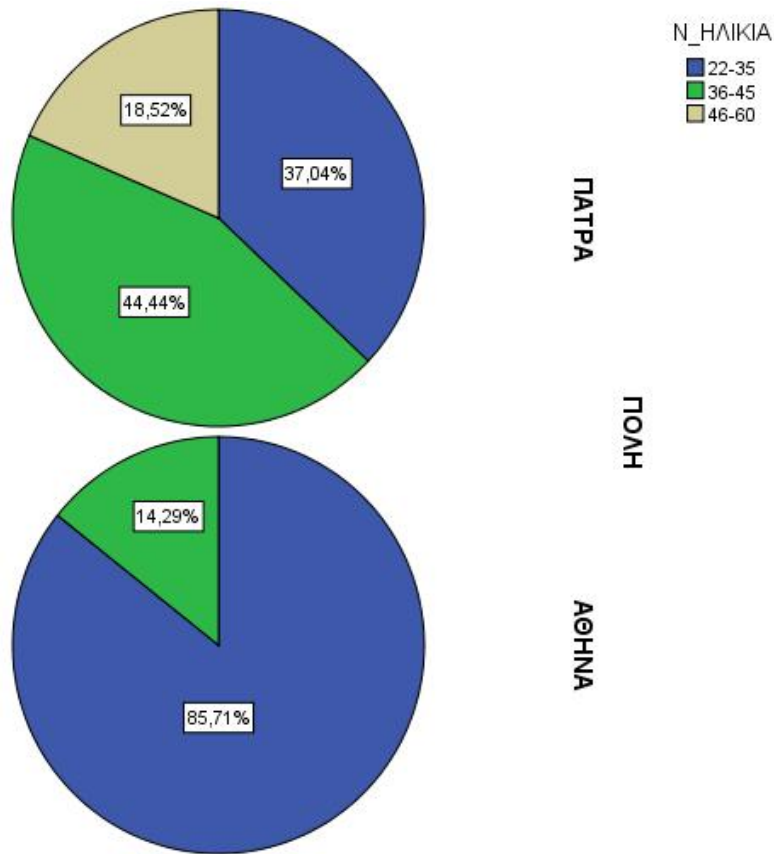
Ύστερα από την κωδικοποίηση των απαντήσεων στα ερωτηματολόγια και τη στατιστική επεξεργασία που έγινε μέσω στατιστικού προγράμματος ανάλυσης δεδομένων (SPSS), προέκυψαν τα ακόλουθα ευρήματα υπό μορφή πινάκων και γραφημάτων. Τα γραφήματα ακολουθούνται από λεζάντες που επεξηγούν το περιεχόμενό τους και από σύντομους σχολιασμούς σχετικά με τις παρατηρήσεις που απορρέουν από τα όσα απεικονίζουν.

Αρχικά παρουσιάζονται τα στοιχεία που απορρέουν από τις ηλικίες των ερωτώμενων και εμφανίζονται και συγκριτικά με τις πόλεις από τις οποίες προέρχεται το δείγμα.

Descriptive Statistics

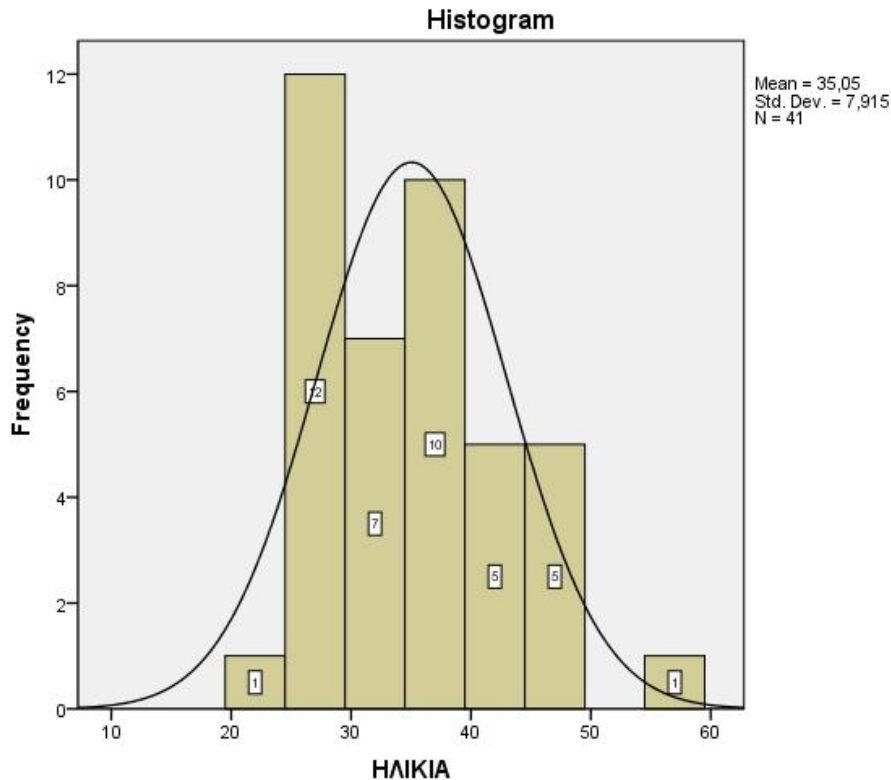
	N	Minimum	Maximum	Mean
ΗΛΙΚΙΑ	41	22	56	35,05
Valid N (listwise)	41			

Ο μέσος όρος των ηλικιών είναι τα 35 χρόνια περίπου με μικρότερη ηλικία τα 22 και μεγαλύτερη τα 56. Το 41 υποδηλώνει ότι 41 από τις 51 έχουν απαντήσει στο συγκεκριμένο ερώτημα, οι υπόλοιποι δεν θέλησαν να αναφέρουν την ηλικία τους.

Από τις ερωτώμενες που μένουν στην Πάτρα, το 37,04% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 22-35, το 44,44% στην ηλικιακή ομάδα των 36-45 και το 18,52% στην ηλικιακή ομάδα των 46-60.

Από τις ερωτώμενες που μένουν στην Αθήνα το 85,71% ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 22-35 και το 14,29% στην ηλικιακή ομάδα των 36-45.

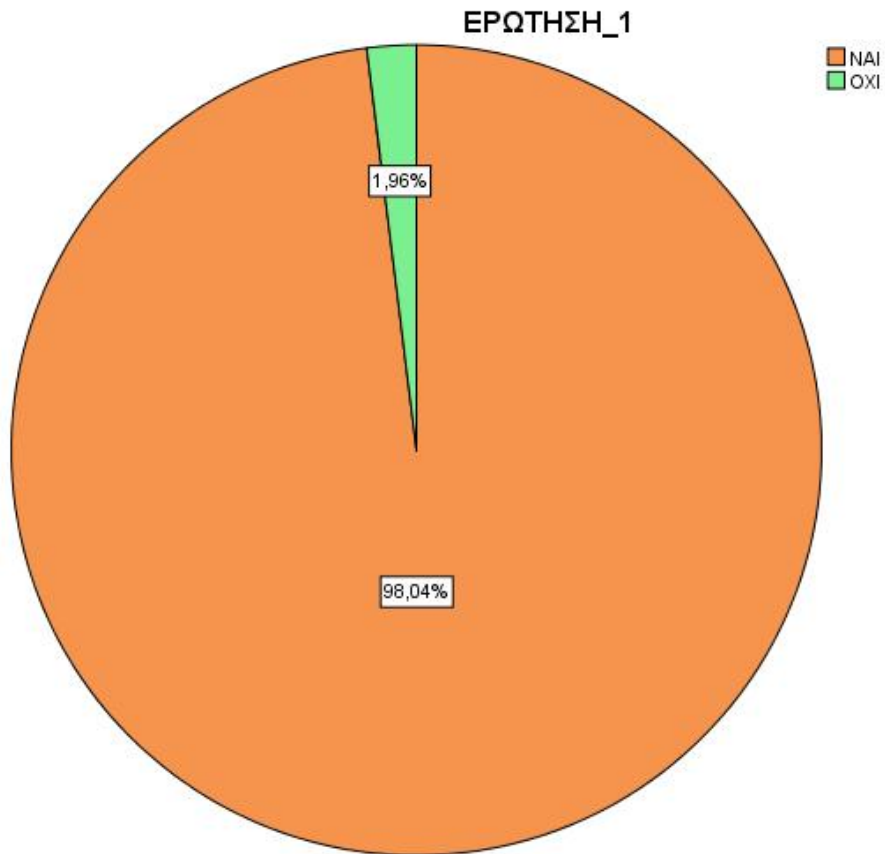

Το παραπάνω είναι ένα ιστόγραμμα κατανομής της ηλικίας. Κάθε στήλη αντιστοιχεί σ' ένα ηλικιακό εύρος και δείχνει πόσες ερωτώμενες ανήκουν στο διάστημα αυτό (π.χ. 12 ερωτώμενες είναι μεταξύ 25 και 30).

ΕΡΩΤΗΣΗ_1

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	50	98,0	98,0	98,0
OXI	1	2,0	2,0	100,0
Total	51	100,0	100,0	

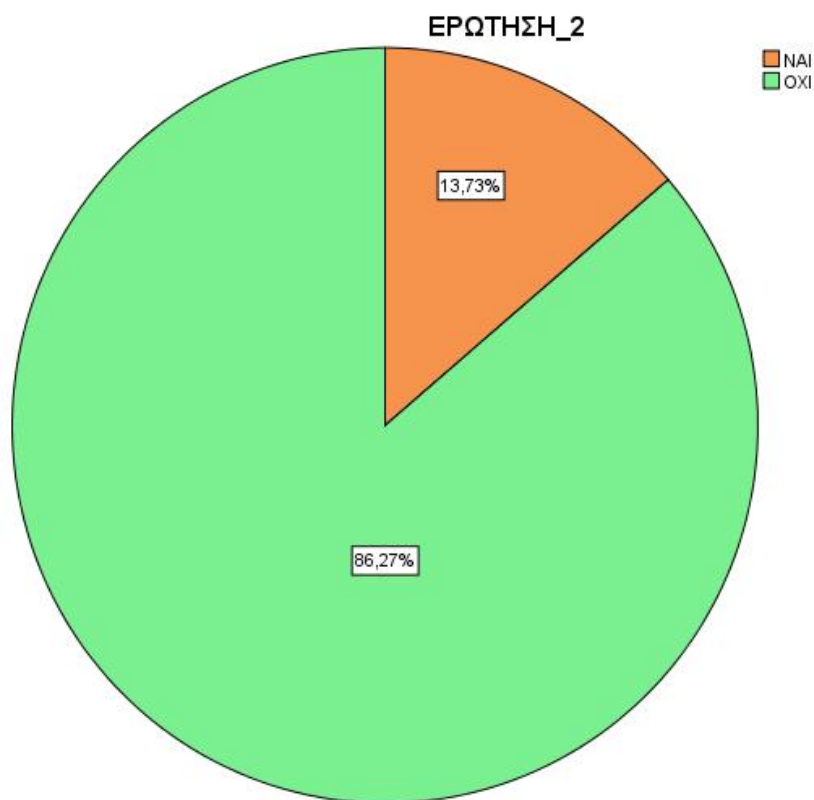
Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει τα ποσοστά των ερωτώμενων που απάντησαν πως γνωρίζουν ή όχι την επιστήμη της λογοθεραπείας και το αντικείμενο της (98% ναι και 2% όχι). Τις ίδιες τιμές μπορούμε να τις δούμε από το ακόλουθο pie chart. (μας ενδιαφέρουν οι τιμές του valid percent)

ΕΡΩΤΗΣΗ_2

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	7	13,7	13,7	13,7
OXI	44	86,3	86,3	100,0
Total	51	100,0	100,0	

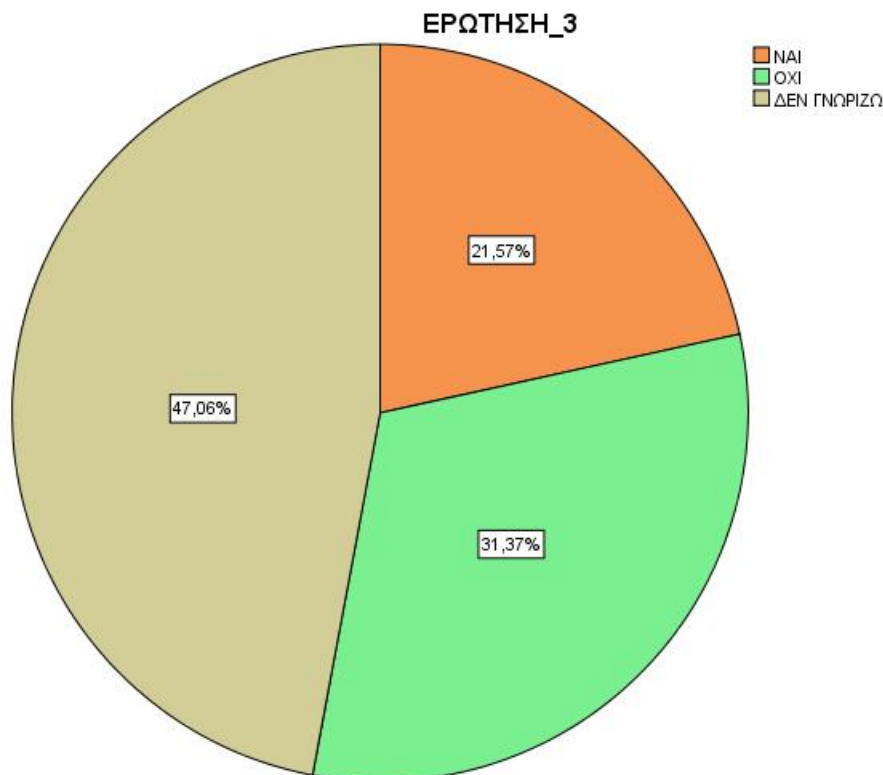
Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει τα ποσοστά των ερωτώμενων που απάντησαν πως το σχολείο στο οποίο διδάσκουν διαθέτει ή όχι κάποιον μόνιμο λογοθεραπευτή (ναι 13,7% και όχι 86,3%). Σχετικά αναμενόμενο το ποσοστό αν και ιδιαίτερος υψηλό αλλά η έλλειψη συνεργασίας των σχολείων με λογοθεραπευτή παραπέμπει στην έλλειψη διορισμών λογοθεραπευτών σε δημόσια σχολεία με παιδιά φυσιολογικής ανάπτυξης. Τις ίδιες τιμές μπορούμε να τις δούμε από το ακόλουθο pie chart.

ΕΡΩΤΗΣΗ_3

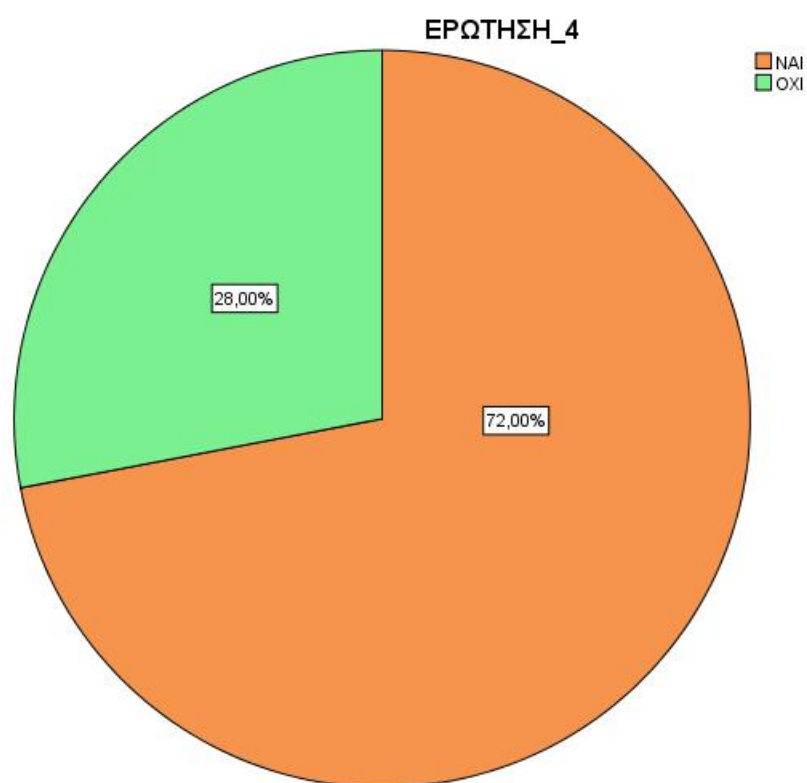
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	11	21,6	21,6	21,6
OXI	16	31,4	31,4	52,9
ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ	24	47,1	47,1	100,0
Total	51	100,0	100,0	

Ο παραπάνω πίνακας μας δείχνει τα ποσοστά των ερωτώμενων σχετικά με το αν το κράτος επιδοτεί ή όχι κάποιου είδους ενημέρωση μέσω σεμιναρίων, εκδηλώσεων πληροφόρησης ή συνεδρίων σχετικά με την εκπαίδευση παιδιών με ιδιαιτερότητες (“ναι” 21,6% “όχι” 31,4% και “δεν γνωρίζω” 47,1%). Ιδιαίτερης σημαντικότητας το ποσοστό του “δεν γνωρίζω” μιας και δηλώνει πως δεν υπάρχει η επαρκής ενημέρωση στην πλειοψηφία του δείγματος που εξετάστηκε. Για τα ίδια ποσοστά μας πληροφορεί και το παρακάτω pie chart.

ΕΡΩΤΗΣΗ_4

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	36	70,6	72,0	72,0
OXI	14	27,5	28,0	100,0
Total	50	98,0	100,0	
Missing System	1	2,0		
Total	51	100,0		

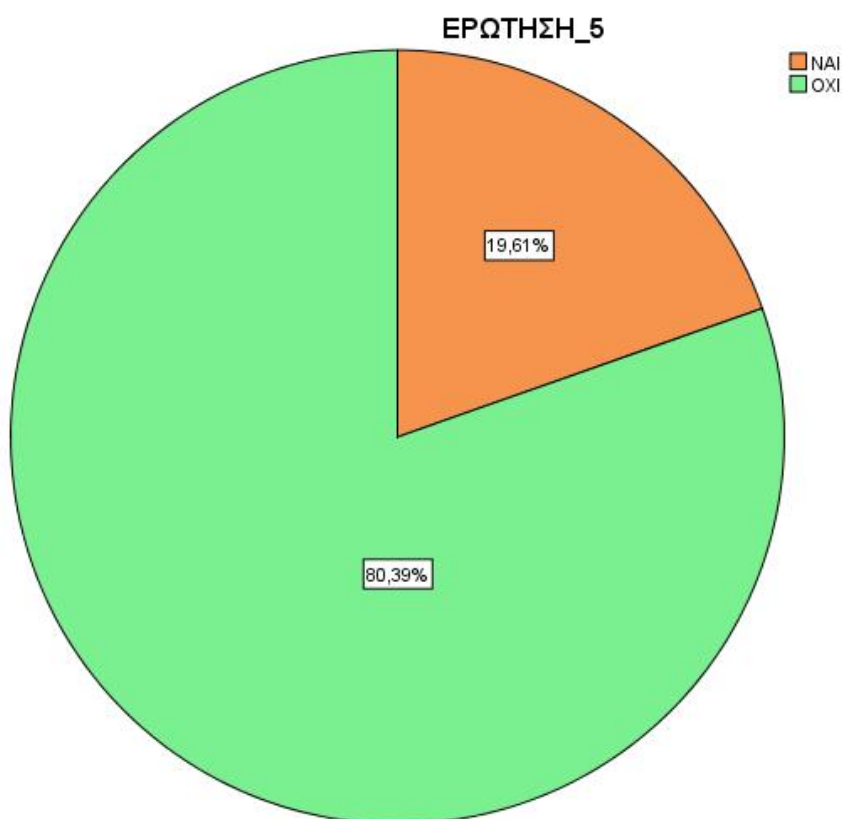

Το 72% των νηπιαγωγών έχει παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο σχετικά με τα προβλήματα λόγου, ομιλίας ή συμπεριφοράς ενώ το 28% δεν έχει παρακολουθήσει.

ΕΡΩΤΗΣΗ_5

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	10	19,6	19,6	19,6
OXI	41	80,4	80,4	100,0
Total	51	100,0	100,0	

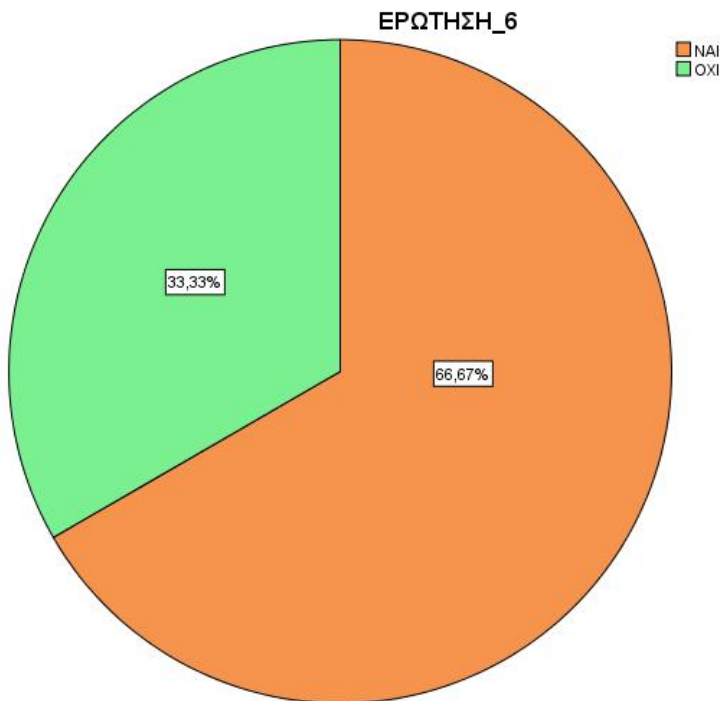

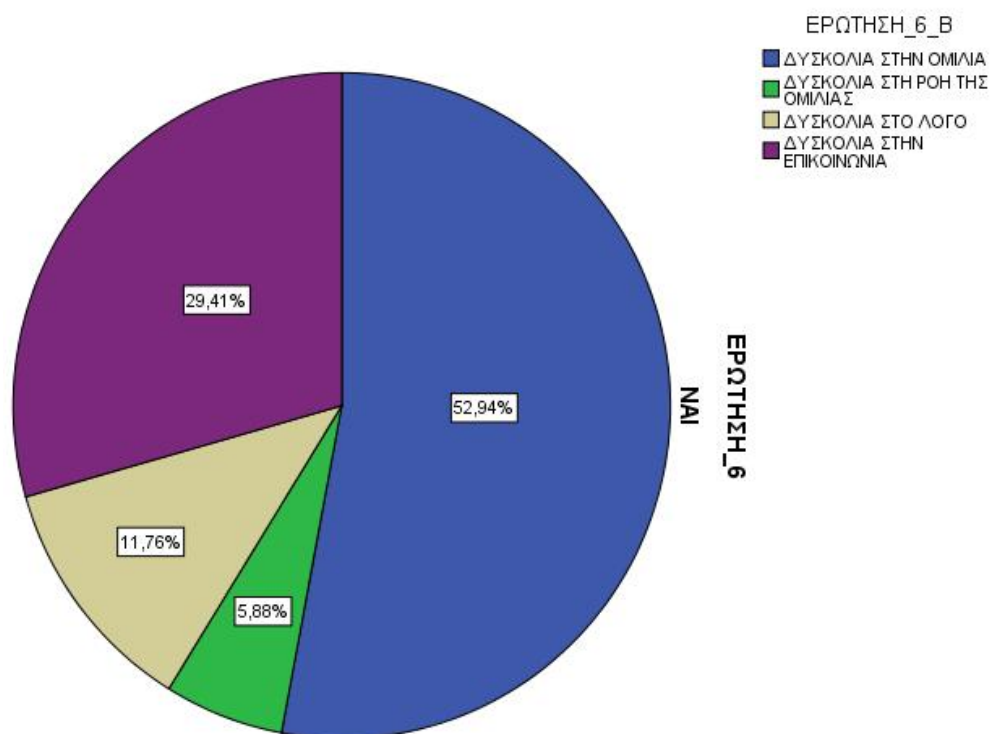
Το 80,39% δεν γνωρίζουν κάποιο τεστ σχολικής ετοιμότητας ενώ μόνο ένα 19,61% έχουν γνώση κάποιου τεστ σχολικής ετοιμότητας ώστε να εντοπίσουν αν είναι σε θέση τα παιδιά να περάσουν στην βαθμίδα του δημοτικού. Αξιοπρόσεχτο είναι το γεγονός ότι ενώ το 72% έχουν παρακολουθήσει σεμινάριο σχετικό με τα προβλήματα λόγου κλπ (Ερώτηση 4) μόλις το 19,61% γνωρίζουν κάποιο τεστ σχολικής ετοιμότητας (Ερώτηση 5). Ωστόσο, αυτό πιθανώς να οφείλεται στη θεματολογία του κάθε σεμιναρίου το οποίο παρακολούθησαν οι εν λόγω εκπαιδευτικοί και η οποία να μην περιελάμβανε τέτοιου είδους πληροφόρηση.

ΕΡΩΤΗΣΗ_6

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	34	66,7	66,7	66,7
OXI	17	33,3	33,3	100,0
Total	51	100,0	100,0	

Όπως φαίνεται τόσο από τον πίνακα όσο και από το pie chart, το 66,67% των ερωτώμενων έχει παραπέμψει μαθητή που έκρινε ότι χρήζει λογοθεραπευτικής παρέμβασης σε ειδικό. Ενώ το 33,3% δεν έχει παραπέμψει μέχρι στιγμής κάποιο παιδί σε λογοθεραπευτή.

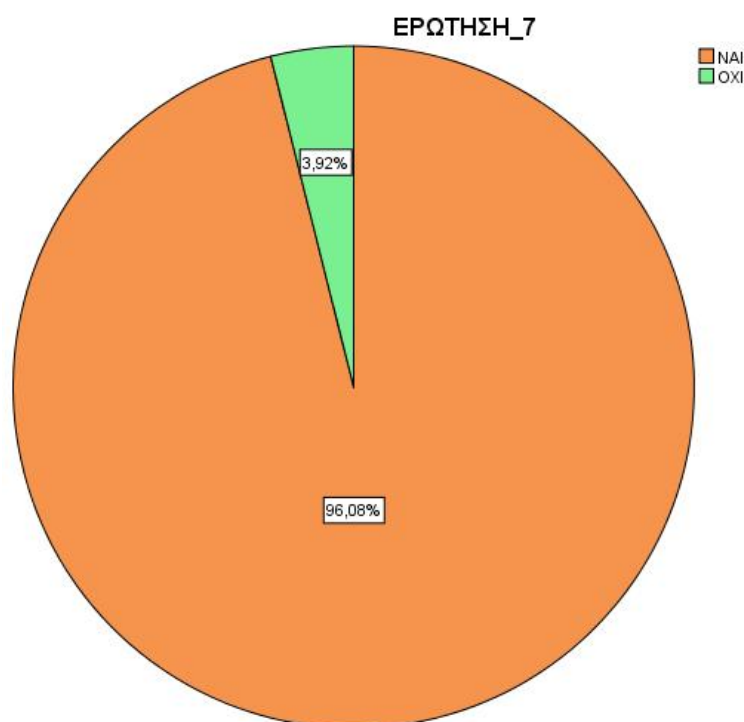

Από τις ερωτώμενες που έχουν παραπέμψει κάποιο μαθητή σε ειδικό λογοθεραπευτή, το 59.24% δήλωσε πως διαπίστωσε δυσκολία στην ομιλία, ο μαθητής δεν μπορούσε να προφέρει κάποια συγκεκριμένα φωνήματα, υπήρχαν αλλοιώσεις μεταξύ των φωνημάτων ή αντικαταστάσεις. Το 29,41% είπε πως διαπίστωσε δυσκολία στην επικοινωνία, στην αφήγηση και τη συζήτηση, έλλειψη λόγου ενδεχομένως και αλαλία. Το 11,76% δήλωσε πως το παιδί παρουσίαζε δυσκολία στο λόγο, με προβλήματα στο λεξιλόγιο και στη σύνταξη των προτάσεων. Το 5,88% δήλωσε ότι το παιδί εμφάνιζε κάποια δυσκολία στη ροή της ομιλίας, τραύλιζε ενώ καμία από τις ερωτώμενες δεν διαπίστωσε δυσκολία στην ποιότητα της φωνής.

ΕΡΩΤΗΣΗ_7

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	49	96,1	96,1	96,1
OXI	2	3,9	3,9	100,0
Total	51	100,0	100,0	

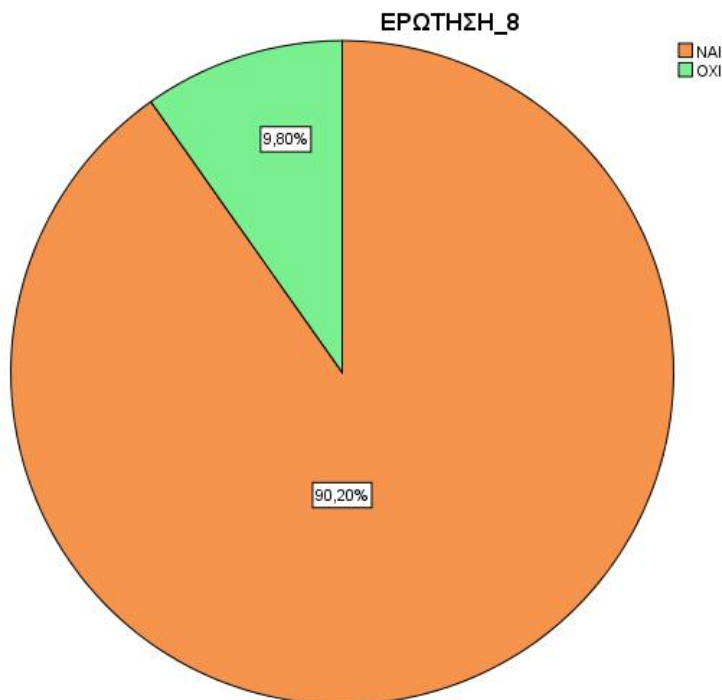
Το 96,1% του δείγματος έχει παρατηρήσει κάποια δυσκολία στην προφορά ενός ή παραπάνω φωνημάτων από κάποιο παιδί σε αντίθεση με την συντριπτική μειοψηφία της τάξεως του 3,9% που δεν παρατήρησε ως τώρα κάποια δυσκολία στην προφορά φωνημάτων από τα παιδιά.

ΕΡΩΤΗΣΗ_8

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	46	90,2	90,2	90,2
OXI	5	9,8	9,8	100,0
Total	51	100,0	100,0	

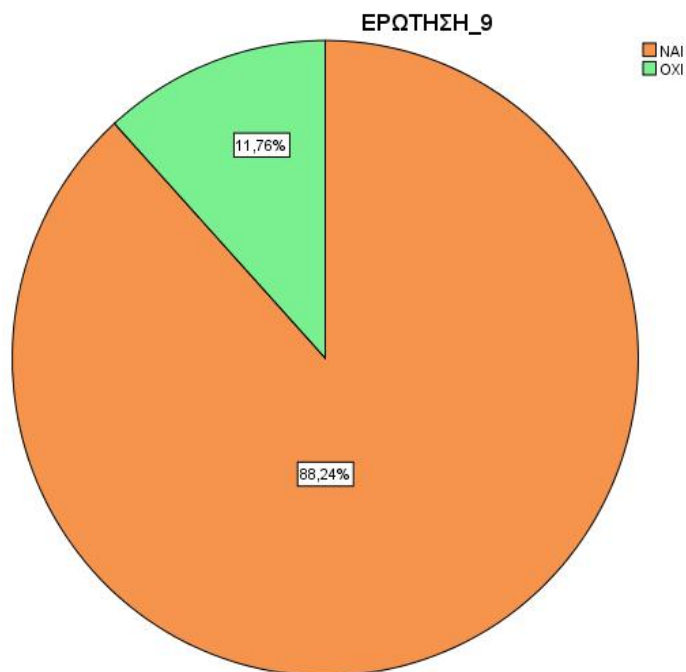
Από το πίνακα ποσοστών και από την γραφική απεικόνιση αυτού, διαφαίνεται ότι το 90,2% του συνόλου των νηπιαγωγών είχαν παιδιά στην τάξη τους με οποιοδήποτε πρόβλημα λόγου και ομιλίας. Μόλις το 9,8% δεν είχε ποτέ ως τα τώρα ένα παιδί με πρόβλημα λόγου και ομιλίας στην τάξη του. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει την ραγδαία αύξηση της εμφάνισης προβλημάτων λόγου και ομιλίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

ΕΡΩΤΗΣΗ_9

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	45	88,2	88,2	88,2
OXI	6	11,8	11,8	100,0
Total	51	100,0	100,0	

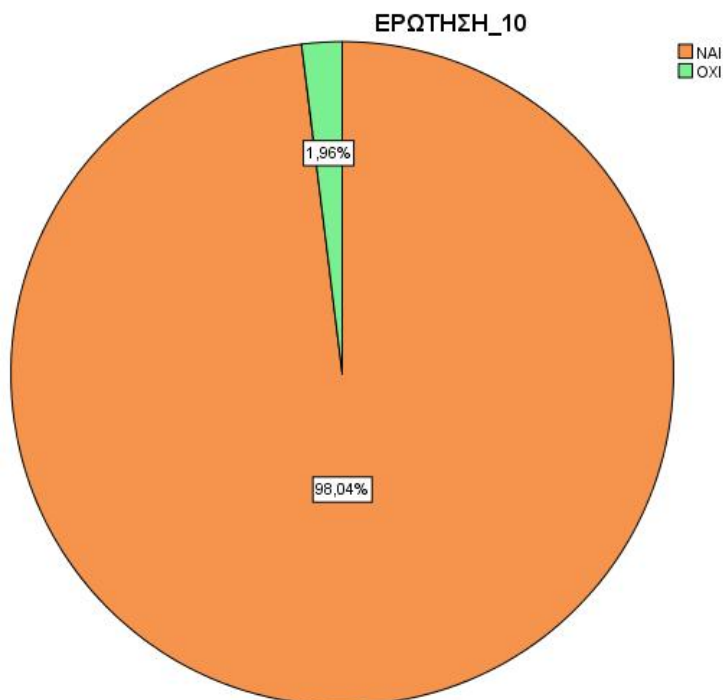
Όπως βλέπουμε, το 88,2% των νηπιαγωγών που εξετάστηκαν θεωρεί ότι ένα παιδί με πρόβλημα λόγου και ομιλίας θα έπρεπε να παραπέμπεται πριν από την φοίτησή του στο δημοτικό για διάγνωση από κάποιον ειδικό. Ενώ το 11,8% έχει την αντίθετη άποψη. Το αποτέλεσμα αυτό υποδεικνύει την ανησυχία των νηπιαγωγών σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα αλλά, και την υπευθυνότητα που τους διακρίνει.

ΕΡΩΤΗΣΗ_10

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	50	98,0	98,0	98,0
OXI	1	2,0	2,0	100,0
Total	51	100,0	100,0	

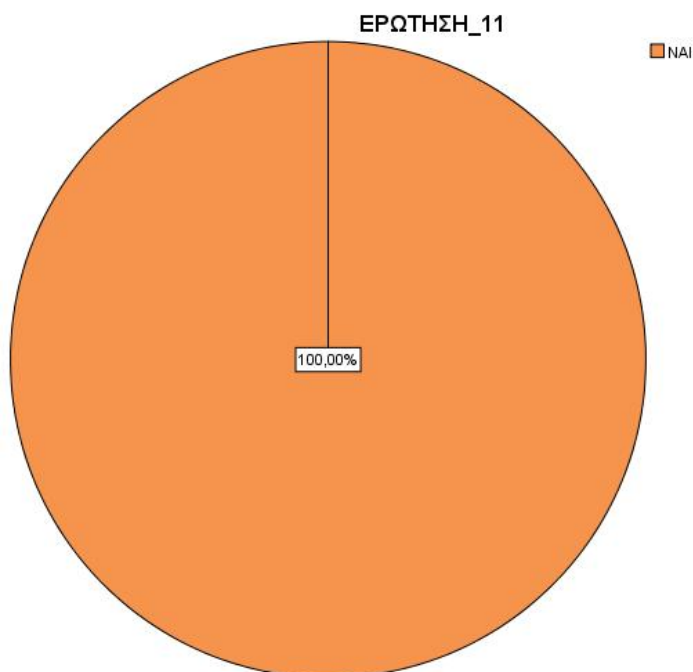
Οι νηπιαγωγοί σε ποσοστό 98% κρίνουν αναγκαία την συνεργασία του νηπιαγωγού με τον λογοθεραπευτή προκειμένου να επιτευχθούν καλύτερα αποτελέσματα στο θεραπευτικό πρόγραμμα που ακολουθεί το παιδί. Ενώ μόνο το 2% αντιτίθεται στην άποψη αυτή.

ΕΡΩΤΗΣΗ_11

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	51	100,0	100,0	100,0

Οι νηπιαγωγοί που έλαβαν μέρος στην παρούσα έρευνα είναι πρόθυμοι στο σύνολό τους (100%), να ακολουθήσουν τις υποδείξεις του λογοθεραπευτή αν κάποιο παιδί δέχεται λογοθεραπευτική παρέμβαση προκειμένου να διευκολύνει το παιδί στη συνεργασία του με τα άλλα παιδιά αλλά και με τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Το ποσοστό αυτό υποδεικνύει μεγάλη ευαισθητοποίηση των εκπαιδευτικών και πρόθεση ουσιαστικής βοήθειας για το παιδί.

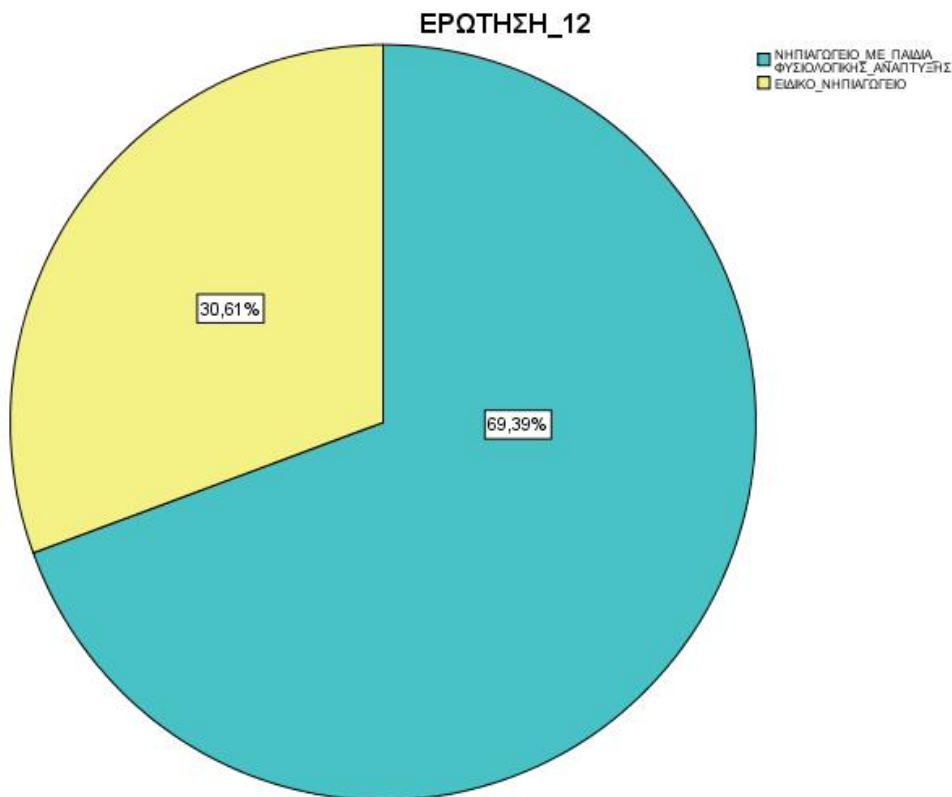

ΕΡΩΤΗΣΗ_12

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ_ΜΕ_ΠΑΙΔΙΑ_ΦΥΣΙΟΛΟΓΙΚΗΣ_ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ	34	66,7	69,4	69,4
	ΕΙΔΙΚΟ_ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ	15	29,4	30,6	100,0
	Total	49	96,1	100,0	
Missing	System	2	3,9		
	Total	51	100,0		

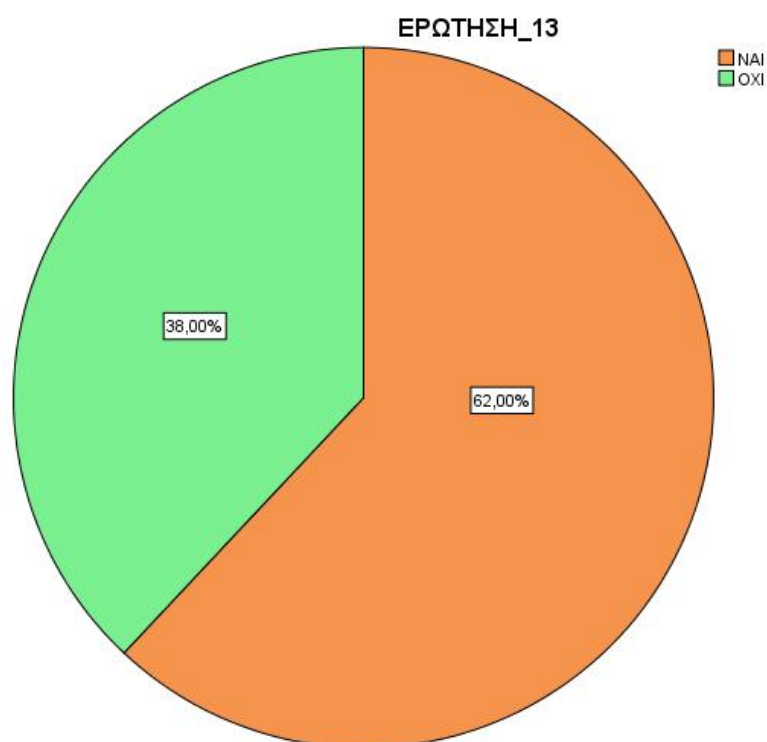
Με βάση τα συγκεκριμένα αποτελέσματα, το 69,39% προτείνει την φοίτηση ενός παιδιού με ιδιαίτερες ικανότητες σε νηπιαγωγείο φυσιολογικής ανάπτυξης ενώ το υπόλοιπο 30,61% προτείνει την φοίτηση του σε ειδικό νηπιαγωγείο. Η δεύτερη απάντηση που αναφερόταν σε μη φοίτηση του παιδιού σε νηπιαγωγείο γενικότερα στην περίπτωση που προαναφέρθηκε δεν επιλέχθηκε από κανέναν εκπαιδευτικό όπως και αναμενόταν άλλωστε.

ΕΡΩΤΗΣΗ_13

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	31	60,8	62,0	62,0
	OXI	19	37,3	38,0	100,0
	Total	50	98,0	100,0	
Missing	System	1	2,0		
Total		51	100,0		

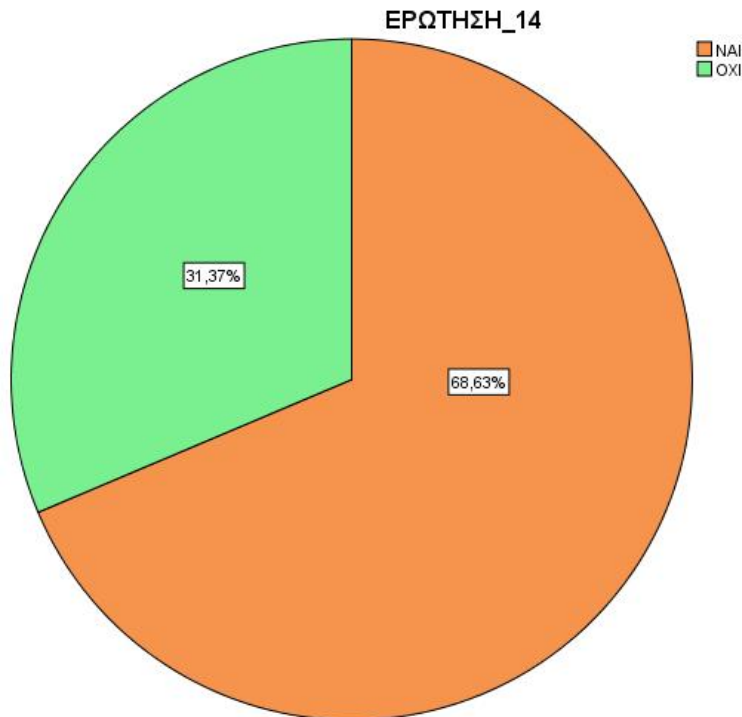
Το 62% του δείγματος γνωρίζει ειδικά νηπιαγωγεία στον νομό όπου βρίσκεται το σχολείο που απασχολείται ενώ το 38% δεν έχει τέτοιου είδους ενημέρωση γεγονός απογοητευτικό αν αναλογιστεί κανείς ότι πρόκειται για νηπιαγωγούς και αφορά τον χώρο εργασίας τους.

ΕΡΩΤΗΣΗ_14

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	NAI	35	68,6	68,6	68,6
	OXI	16	31,4	31,4	100,0
	Total	51	100,0	100,0	

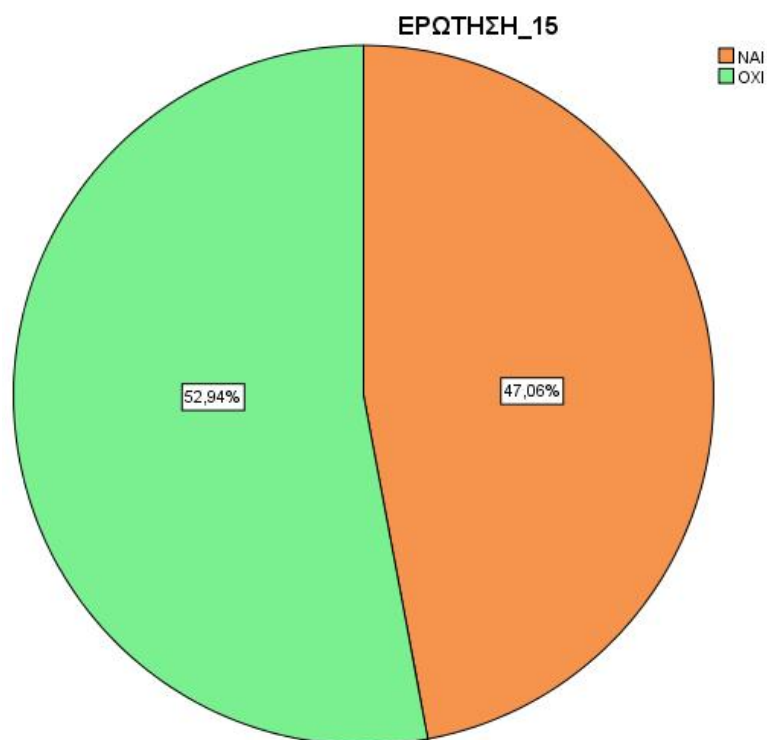
Στην συγκεκριμένη ερώτηση, προκύπτει ότι το 68,6% των νηπιαγωγών δηλώνει πως υπάρχει κάποια θεματική ενότητα στο σχολικό πλαίσιο που υπηρετεί σχετική με την διαφορετικότητα του ατόμου και τις ιδιαιτερότητες που μπορεί να παρουσιάζει, ενώ στα σχολεία που απασχολείται το 31,4% δεν υπάρχει κάποια θεματική ενότητα τέτοιου περιεχομένου.

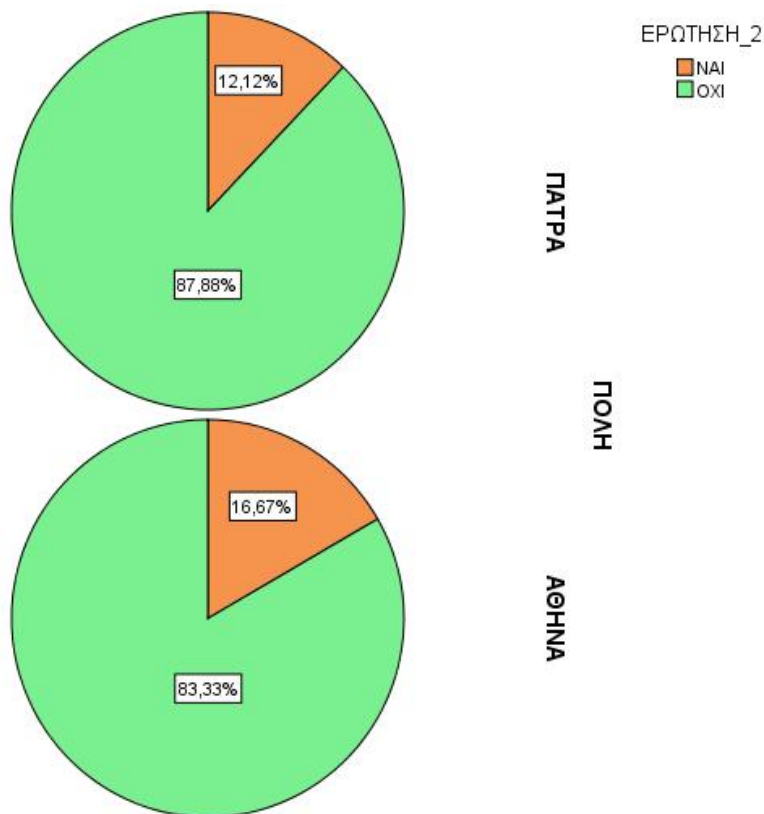

ΕΡΩΤΗΣΗ_15

	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid NAI	24	47,1	47,1	47,1
OXI	27	52,9	52,9	100,0
Total	51	100,0	100,0	

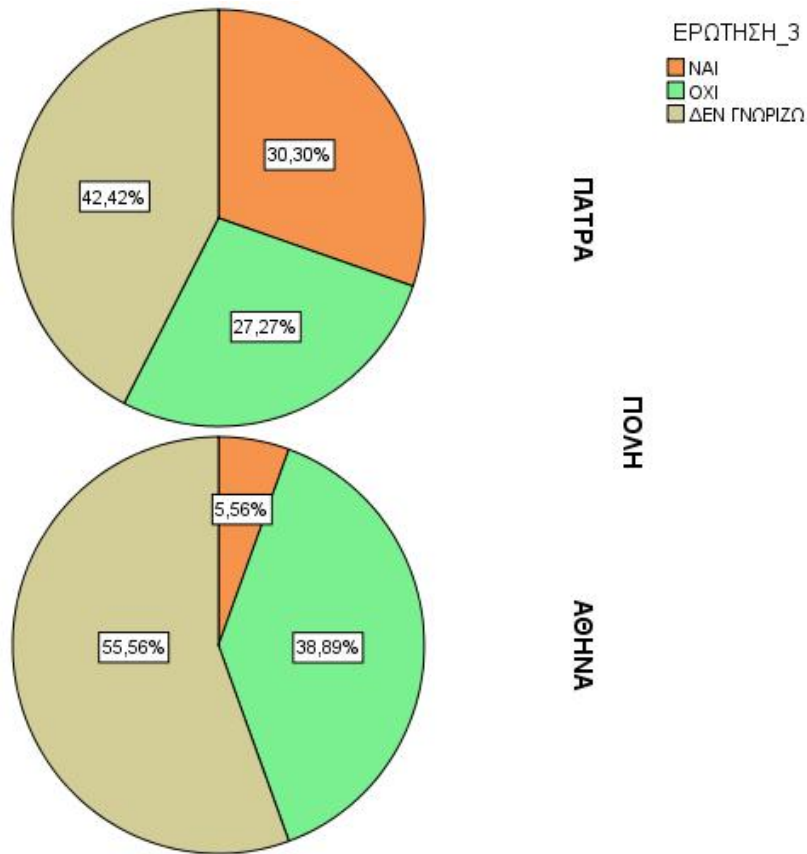
Στην τελευταία ερώτηση τα αποτελέσματα δεν έχουν μεγάλη απόκλιση μεταξύ τους όπως έγινε στην πλειοψηφία των προηγούμενων ερωτήσεων. Έτσι, το 52,94% δηλώνει ότι το σχολείο στο οποίο διδάσκει, δεν πραγματοποιεί εκδηλώσεις σχετικές με τα άτομα με αναπηρίες και ιδιαιτερότητες και δεν προβάλλει κάποιο ενημερωτικό υλικό στα υπόλοιπα παιδιά με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίησής τους, ώστε να αποφευχθεί ο κοινωνικός ρατσισμός που βιώνουν τα παιδιά αυτά τις περισσότερες φορές. Το υπόλοιπο 47,06% των σχολείων, πραγματοποιεί τέτοιου είδους εκδηλώσεις.

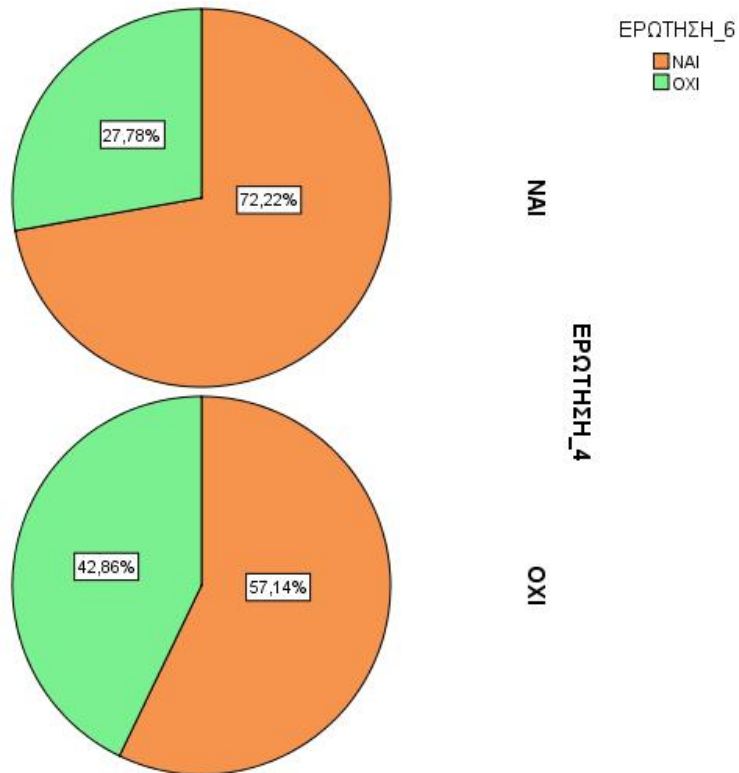

Τα παραπάνω διαγράμματα ερμηνεύονται ως εξής:
 από τις ερωτώμενες που μένουν στην Πάτρα, το 87,88% απάντησε πως το σχολείο στο οποίο διδάσκουν διαθέτει κάποιον μόνιμο λογοθεραπευτή ενώ το 12,2% πως δεν διαθέτει.
 Αντίστοιχα, από τις ερωτώμενες που μένουν στην Αθήνα, το 83,33% απάντησε πως το σχολείο στο οποίο διδάσκουν διαθέτει κάποιον μόνιμο λογοθεραπευτή ενώ το 16,67% πως δεν διαθέτει.

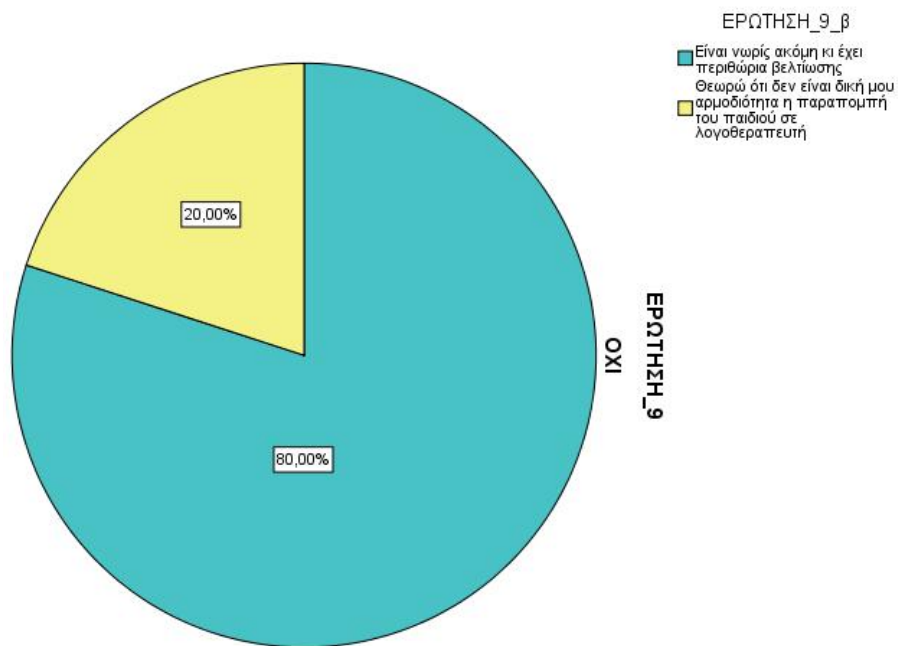
Παρακάτω παρατίθενται κάποιες στατιστικές συσχετίσεις μεταξύ των απαντήσεων σε κάποιες ερωτήσεις και τα αντίστοιχα διαγράμματα ώστε να γίνουν πιο παραστατικά τα όσα θα παρουσιαστούν.

Στο παραπάνω διάγραμμα βλέπουμε πως από τις ερωτώμενες που μένουν Πάτρα, το 30,3% απάντησε πως επιδοτείται από το κράτος για κάποιου είδους σχετική ενημέρωση, το 27,27% πως δεν επιδοτείται ενώ το 42,42% δεν γνωρίζει. Αντίστοιχα, από τις ερωτώμενες που μένουν Αθήνα, το 5,56% απάντησε πως επιδοτείται, το 38,89% πως δεν επιδοτείται ενώ το 55,56% πως δε γνωρίζει.

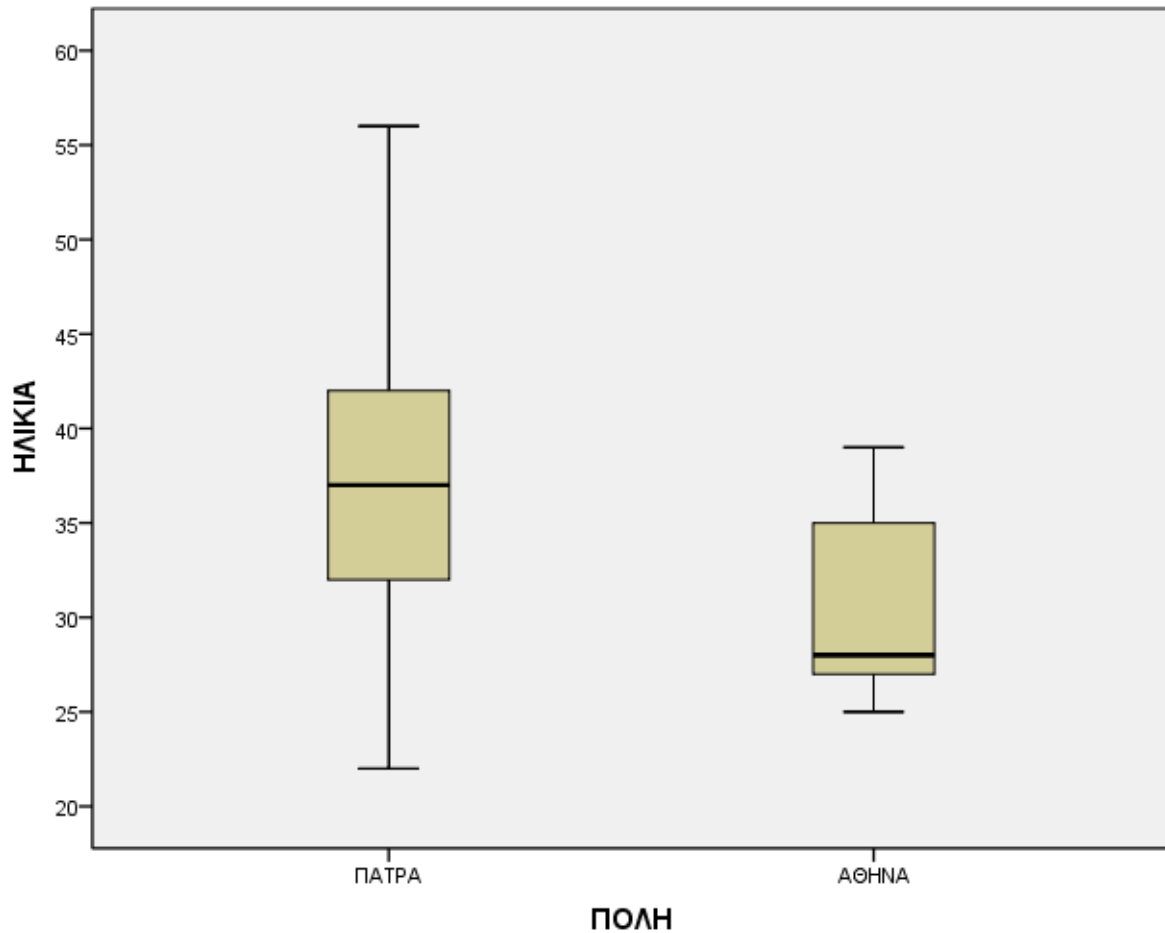

Από τις ερωτώμενες που έχουν παρακολουθήσει κάποιου είδους σεμινάριο σχετικά με τα προβλήματα λόγου, ομιλίας ή συμπεριφοράς το 72,22% έχει παραπέμψει μαθητή σε κάποιον ειδικό λογοθεραπευτή ενώ το 27,78% δεν τον έχει παραπέμψει ή δεν έχει χρειαστεί να τον παραπέμψει. Αντίστοιχα, από τις ερωτώμενες που δεν έχουν παρακολουθήσει σεμινάρια, το 57,14% έχει παραπέμψει μαθητή σε κάποιον ειδικό λογοθεραπευτή ενώ το 42,86% όχι.

Από τις ερωτώμενες που απάντησαν πως δε θα έπρεπε ένα παιδί με πρόβλημα λόγου και ομιλίας να παραπέμπεται πριν τη φοίτηση του στο δημοτικό για διάγνωση από κάποιον ειδικό, το 80% θεωρεί πως είναι νωρίς ακόμη κι έχει περιθώρια βελτίωσης, το 20% θεωρεί ότι δεν έχει αρμοδιότητα σε κάτι τέτοιο ενώ καμία ερωτώμενη δε θεωρεί πως αν διαπιστωθεί κάποια διαταραχή το παιδί θα βιώσει τον κοινωνικό ρατσισμό.

Το παραπάνω διάγραμμα είναι ένα θηκόγραμμα (boxplot) που μας πληροφορεί για την κατανομή των ηλικιών των ερωτώμενων βάσει της πόλης που κατοικούν. Η μαύρη έντονη γραμμή στα δύο θηκογράμματα βρίσκεται στο σημείο της διαμέσου, οι γραμμές πάνω και κάτω είναι οι μέγιστες και ελάχιστες τιμές ενώ οι πάνω και κάτω πλευρές του ορθογωνίου δείχνουν το 75% και 25% των παρατηρήσεων αντίστοιχα.

vii.ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν να καταλήξει σε κάποια συμπεράσματα σχετικά με το επίπεδο ενημέρωσης των νηπιαγωγών σχετικά με το αντικείμενο της λογοθεραπείας και το κατά πόσο είναι σε θέση να αξιολογήσουν κατάλληλα πότε χρειάζεται να παραπέμψουν ένα παιδί σε ειδικό για αξιολόγηση. Πιο συγκεκριμένα, διαπιστώθηκε, όπως παρουσιάζεται και παραπάνω στους σχολιασμούς του κάθε διαγράμματος, ότι το 98% του δείγματος είχε έστω και επιφανειακή γνώση του αντικειμένου της λογοθεραπείας, γεγονός ιδιαίτερα ενθαρρυντικό καθώς η επιστήμη της λογοθεραπείας εξελίσσεται ολοένα και περισσότερο και εισχωρεί στην καθημερινότητά μας με αποτέλεσμα να δίνεται η δυνατότητα βοήθειας στις περιπτώσεις προβλημάτων λόγου, ομιλίας ή επικοινωνίας.

Σε αντίθεση μία απογοητευτική διαπίστωση, που απορρέει από τα παραπάνω αποτελέσματα της παρούσας έρευνας, είναι το ποσοστό των σχολείων που δεν διαθέτουν μόνιμο λογοθεραπευτή ανέρχεται στο 86,3% ενώ τα σχολεία τα οποία έχουν αυτό το προνόμιο είναι μόλις το 13,7%. Σίγουρα θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμος ένας τουλάχιστον λογοθεραπευτής σε κάθε σχολείο ώστε να υπάρχει η δυνατότητα έγκαιρης διάγνωσης και παρέμβασης όταν αυτό χρειάζεται αλλά και για να παρέχονται οι υπηρεσίες του στα παιδιά που οι γονείς τους δεν έχουν την οικονομική δυνατότητα να υποστηρίξουν κάποια λογοθεραπευτική παρέμβαση σε ιδιωτικό επίπεδο. Ωστόσο δεν έχουν ξεκινήσει ακόμη διορισμοί λογοθεραπευτών στα πλαίσια του δημοσίου σχολείου.

Στη συνέχεια, πληροφορούμαστε ότι η ενημέρωση των νηπιαγωγών για σεμινάρια και εκδηλώσεις πληροφόρησης σχετικά με την εκπαίδευση παιδιών με ιδιαιτερότητες με το 47,1% να μην έχει καμία ενημέρωση για τέτοιου είδους επιδοτούμενα από το κράτος σεμινάρια και το 31,4% να δηλώνουν ότι δεν υπάρχουν τέτοιες κρατικές παροχές ώστε να είναι άρτια προετοιμασμένοι οι εκπαιδευτικοί να αντιμετωπίσουν μία περίπτωση παιδιού για την οποία δεν έχουν λάβει την κατάλληλη εκπαίδευση στα πλαίσια των σπουδών τους.

Ωστόσο, το 72% των νηπιαγωγών έχει παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο σχετικά με τα προβλήματα λόγου, ομιλίας ή συμπεριφοράς. Παρατηρώντας την αντίθεση του ποσοστού αυτού με εκείνου του 78,5% στο σύνολο που δήλωσαν ότι δεν τους επιδοτούνται σεμινάρια ή δεν γνωρίζουν κάτι τέτοιο, θα μπορούσαμε να συμπεράνουμε ότι υπάρχει πληθώρα σεμιναρίων με αντίστοιχο περιεχόμενο και τα οποία απευθύνονται και σε νηπιαγωγούς, αλλά δεν είναι επιδοτούμενα από το κράτος. Ωστόσο, ο κάθε εκπαιδευτικός που ενδιαφέρεται μπορεί να τα παρακολουθήσει καταβάλλοντας το αντίστοιχο αντίτιμο. Αυτή η άποψη υποστηρίζεται και από τα δεδομένα του διαδικτύου όπου παρουσιάζεται ένας αριθμός σεμιναρίων κατά καιρούς στα οποία διευκρινίζεται και σε ποιες

ειδικότητες επιτρέπεται η παρακολούθηση, με τους εκπαιδευτικούς τις περισσότερες φορές σε αυτή την ομάδα ατόμων. Έτσι ακόμη και αν κάποιος έχει το ενδιαφέρον, τη διάθεση και το χρόνο να παρακολουθήσει ομιλίες ή σεμινάρια πρέπει να παρακάμψει και άλλου είδους εμπόδια όπως το κόστος, η απόσταση, η ελλιπής προσφορά και ενημέρωση.

Αρκετοί νηπιαγωγοί επέδειξαν ενδιαφέρον για το πώς θα μπορούσαν να ενημερώνονται για μελλοντικά σεμινάρια με σχετικό αντικείμενο μετά τη συμπλήρωση των ερωτηματολογίων και τους παρέπεμψε στο διαδίκτυο όπου εάν παρακολουθούν συχνά τα δρώμενα αναζητώντας το θέμα σχετικά με το οποίο ήθελαν να ενημερωθούν θα βρουν σίγουρο κάτι που θα τους ενδιαφέρει.

Τα τεστ σχολικής ετοιμότητας αποτελούν ένα σημαντικό μέσο για την πρόωπη παρέμβαση στο παιδί όταν αυτό απαιτείται αλλά μόνο το 19,61% των νηπιαγωγών φάνηκαν να έχουν γνώση των τεστ αυτών. Παρά το γεγονός ότι το 72% έχουν παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο σχετικά με τα προβλήματα λόγου και ομιλίας μόνο ένα 19,61% γνώριζε κάποιο τεστ σχολικής ετοιμότητας (αναφέροντας το ΑνΟμιλο4 και το Αθηνά Τεστ). Επομένως πιθανόν δεν έγινε κάποια αναφορά στα μέσα πρόωπης παρέμβασης στα σεμινάρια που παρακολούθησαν οι εν λόγω εκπαιδευτικοί. Εκτός αυτού για τα περισσότερα τεστ σχολικής ετοιμότητας απαιτείται η παρακολούθηση σεμιναρίου σχετικά με τον τρόπο χορήγησης του στα παιδιά και την εξαγωγή συμπερασμάτων.

Από τα σημαντικότερα συμπεράσματα που προκύπτουν μέσω των αποτελεσμάτων της έρευνας είναι ότι το 66,67% των νηπιαγωγών έχει παραπέμψει μαθητή που χρειαζόταν λογοθεραπευτική παρέμβαση, κατά την άποψή του σε ειδικό. Ωστόσο, αν δεν υπάρχει η κατάλληλη κατάρτιση είναι δύσκολο να εντοπίζει δείγματα ανησυχίας ο εκπαιδευτικός για να προβαίνει στην παραπομπή. Ή θα μπορούσε να είναι λανθασμένη η εκτίμησή του σε περιπτώσεις όπου η γλωσσική ανάπτυξη ενός παιδιού εμφανίζει κάποιες αποκλίσεις μέσα σε φυσιολογικά πλαίσια (όπως συμβαίνει για παράδειγμα στην περίπτωση του δίγλωσσου παιδιού).

Πιο αναλυτικά, οι ερωτώμενες παρέπεμψαν μαθητές σε λογοθεραπευτή λόγω δυσκολίας στην ομιλία σε ποσοστό 59,24% και πιο συγκεκριμένα αναφέρθηκε ότι δεν μπορούσε να προφέρει ορισμένα φωνήματα, πραγματοποιούσε αλλοιώσεις ή αντικαταστάσεις φωνημάτων. Ακολούθως, το 29,41% δήλωσε πως διαπίστωσε δυσκολία στην επικοινωνία, στην αφήγηση και τη συζήτηση, έλλειψη λόγου ενδεχομένως και αλαλία. Το 11,76% δήλωσε πως το παιδί παρουσίαζε δυσκολία στο λόγο, με προβλήματα στο λεξιλόγιο και στη σύνταξη των προτάσεων. Το 5,88% δήλωσε ότι το παιδί εμφάνιζε κάποια δυσκολία στη ροή της ομιλίας, τραύλιζε ενώ καμία από τις ερωτώμενες δεν διαπίστωσε δυσκολία στην ποιότητα της φωνής, πιθανότατα λόγω της δυσκολίας του συγκεκριμένου φάσματος δυσκολιών και της εμπειρίας που απαιτείται για εντοπισμό τέτοιων περιπτώσεων.

Όταν το δείγμα ερωτήθηκε σχετικά με το αν έχει παρατηρήσει κάποια δυσκολία στην προφορά ενός ή παραπάνω φωνημάτων από κάποιο παιδί το

96,1% του δείγματος απάντησε θετικά, αναμενόμενα υψηλό αποτέλεσμα καθώς είναι από τις πιο εύκολα αντιληπτές διαταραχές για κάποιον που δεν ασχολείται επαγγελματικά με το αντικείμενο της λογοθεραπείας.

Το 90,2% του συνόλου των νηπιαγωγών είχαν παιδιά στην τάξη τους με οποιοδήποτε πρόβλημα λόγου και ομιλίας. Μόλις το 9,8% δεν είχε ποτέ ως τα τώρα ένα παιδί με πρόβλημα λόγου και ομιλίας στην τάξη του. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει την ραγδαία αύξηση της εμφάνισης προβλημάτων λόγου και ομιλίας σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.

Ακόμη το 88,2% των νηπιαγωγών που εξετάστηκαν θεωρεί ότι ένα παιδί με πρόβλημα λόγου και ομιλίας θα έπρεπε να παραπέμπεται πριν από την φοίτησή του στο δημοτικό για διάγνωση από κάποιον ειδικό. Το αποτέλεσμα αυτό υποδεικνύει την ανησυχία των νηπιαγωγών σχετικά με το συγκεκριμένο θέμα αλλά, και την υπευθυνότητα που τους διακρίνει απέναντι στο παιδί και στην μετέπειτα πρόοδό του.

Ιδιαίτερα θετικό γεγονός είναι και το ότι οι νηπιαγωγοί σε ποσοστό 98% κρίνουν αναγκαία την συνεργασία του νηπιαγωγού με τον λογοθεραπευτή προκειμένου να επιτευχθούν καλύτερα αποτελέσματα στο θεραπευτικό πρόγραμμα που ακολουθεί το παιδί. Ενώ κάποιοι τόνισαν ότι είναι ιδιαίτερα πρόθυμοι να βοηθήσουν αρκεί να μην κληθούν να παραμελήσουν τα υπόλοιπα παιδιά της τάξης δίνοντας όλη τους την προσοχή σε εκείνο που έχει ιδιαίτερες ανάγκες διότι τα παιδιά αυτής της ηλικίας αντιλαμβάνονται εύκολα και ίσως αισθανθούν και κάποιου είδους παραμέληση.

Ωστόσο οι νηπιαγωγοί ήταν πρόθυμοι στο σύνολό τους (100%), να ακολουθήσουν τις υποδείξεις του λογοθεραπευτή αν κάποιο παιδί δέχεται λογοθεραπευτική παρέμβαση προκειμένου να διευκολυνθεί το παιδί στη συνεργασία του με τα άλλα παιδιά αλλά και με τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς. Όμως η επίσκεψη των ίδιων των λογοθεραπευτών είτε για παρακολούθηση του παιδιού που βρίσκεται σε κάποιο θεραπευτικό πρόγραμμα είτε για οποιαδήποτε άλλη μορφή παρέμβασης στο παιδί απαιτεί άδεια εισόδου από τον αρμόδιο Προϊστάμενο του Γραφείου Εκπαίδευσης της περιοχής όπου βρίσκεται το σχολείο.

Σχετικά με την ερώτηση που θα ήταν καλύτερα να φοιτά ένα παιδί με ιδιαίτερες ικανότητες το δείγμα θεωρεί σε ποσοστό 69,39% ότι θα ήταν προτιμότερη η φοίτηση του σε νηπιαγωγείο φυσιολογικής ανάπτυξης ενώ το υπόλοιπο 30,61% προτείνει την φοίτηση του σε ειδικό νηπιαγωγείο. Ο λόγος για τον οποίο προτείνεται η φοίτηση του σε σχολείο φυσιολογικής ανάπτυξης πιθανότατα άπτεται στο γεγονός των ιδιαίτερα μειωμένων ευθυνών σε αυτό το επίπεδο ανάπτυξης και στο ότι σε ειδικό νηπιαγωγείο το παιδί ίσως δεν έχει την ευκαιρία των εμπειριών που θα βιώσει στο νηπιαγωγείο παιδιών φυσιολογικής ανάπτυξης. Όμως, σε αυτή την ερώτηση ίσως θα ήταν προτιμότερο να διασαφηνιζόταν η φύση της διαταραχής ώστε ανάλογα με το βαθμό σοβαρότητας της κατάστασης του παιδιού να γινόταν η επιλογή του κατάλληλου σχολικού περιβάλλοντος για την εκάστοτε περίπτωση. Ακόμη

πρέπει να σημειωθεί ότι σε μερικά νηπιαγωγεία φυσιολογικής ανάπτυξης, λειτουργούν και τμήματα ένταξης, θεσμός ιδιαίτερης αξίας αν αναλογιστεί κανείς πόσο υποβοηθούνται τα παιδιά που έχουν κάποιες επιπλέον ανάγκες και πόσο διευκολύνεται και ομαλοποιείται η συνύπαρξή τους με τα υπόλοιπα παιδιά.

Όσον αφορά την ενημέρωση των νηπιαγωγών σχετικά με την ύπαρξη ειδικών νηπιαγωγείων η πλειοψηφία με ποσοστό 62% του δείγματος γνωρίζει ειδικά νηπιαγωγεία στον νομό όπου βρίσκεται το σχολείο που απασχολείται ενώ το 38% δεν έχει τέτοιου είδους ενημέρωση. Πλέον υπάρχουν αρκετά ειδικά νηπιαγωγεία στην ελληνική επικράτεια και θα ήταν φρόνιμο οι νηπιαγωγοί να είναι ενημερωμένοι για αυτά, τουλάχιστον εκείνα της περιφέρειάς τους ώστε να είναι σε θέση να φανούν χρήσιμοι και όχι απροετοίμαστοι αν κάποιος γονέας αποταθεί σε αυτούς προκειμένου να ενημερωθεί.

Το 68,6% των νηπιαγωγών δηλώνει πως υπάρχει κάποια θεματική ενότητα στο σχολικό πλαίσιο που υπηρετεί σχετική με την διαφορετικότητα του ατόμου και τις ιδιαιτερότητες που μπορεί να παρουσιάζει, ενώ στα σχολεία που απασχολείται το 31,4% δεν υπάρχει κάποια θεματική ενότητα τέτοιου περιεχομένου. Αυτό είναι αρκετά απογοητευτικό καθώς θα ήταν μια πολύ καλή ευκαιρία για τα υπόλοιπα παιδιά φυσιολογικής ανάπτυξης να γνωρίσουν την διαφορετικότητα και να την αποδεχτούν στο βαθμό που αυτό είναι εφικτό στην ηλικία τους και μέσα στο πλαίσιο των προκαταλήψεων που χαρακτηρίζουν δυστυχώς την κοινωνία μας. Οι νηπιαγωγοί θα μπορούσαν να πάρουν την πρωτοβουλία να σχεδιάσουν ευχάριστες δραστηριότητες για τα παιδιά που να υποκρύπτουν νοήματα σχετικά με αυτό το θέμα, ώστε τα παιδιά να αφομοιώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες παίζοντας.

Στην τελευταία ερώτηση το 52,94% δηλώνει ότι το σχολείο στο οποίο διδάσκει, δεν πραγματοποιεί εκδηλώσεις σχετικές με τα άτομα με αναπηρίες και ιδιαιτερότητες και δεν προβάλλει κάποιο ενημερωτικό υλικό στα υπόλοιπα παιδιά με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίησή τους, ώστε να αποφευχθεί ο κοινωνικός ρατσισμός που βιώνουν τα παιδιά αυτά τις περισσότερες φορές. Το υπόλοιπο 47,06% των σχολείων, πραγματοποιεί τέτοιου είδους εκδηλώσεις. Μέσω τέτοιων εκδηλώσεων προβάλλεται αδιαμφισβήτητα μία ομάδα που είναι επιτακτική ανάγκη η αποδοχή της από την κοινωνία και αν η σημερινή κοινωνία είναι γεμάτη προκαταλήψεις που δεν την αφήνουν να ενεργήσει με τον σωστό τρόπο, θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμο να εκπαιδευτούν τα παιδιά σχετικά με την διαφορετικότητα ώστε η μελλοντική κοινωνία μας να είναι μία κοινωνία ανθρωπιάς και αλληλεγγύης.

1.ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πρωταρχικής σημασίας είναι η απόκτηση γνώσεων από τους νηπιαγωγούς σχετικά με τη φυσιολογική ανάπτυξη του λόγου στα παιδιά και τα στάδια αυτής, καθώς θα έπρεπε να είναι σε θέση να εντοπίσουν καθυστέρηση ή απόκλιση της φυσιολογικής γλωσσικής ανάπτυξης τουλάχιστον στις ηλικίες των παιδιών τις οποίες καλύπτουν παιδαγωγικά. Ακόμη και εκείνοι οι νηπιαγωγοί που δεν έχουν έρθει ακόμη σε παιδιά με προβλήματα στο λόγο και την ομιλία είναι σχεδόν βέβαιο ότι θα έχουν κάποια στιγμή παιδιά με τέτοιου είδους δυσκολίες στην τάξη διδασκαλίας τους και τότε θα κληθούν να αντιμετωπίσουν μία κατάσταση «ξένη» για εκείνους και για την οποία δεν έχουν δεχθεί κάποιου είδους εκπαίδευση. Επομένως, απαιτείται η απόκτηση της κατάλληλης γνώσης και κατάρτισης τους μέσω μαθημάτων που ίσως θα έπρεπε να εμπλουτίσουν το Πρόγραμμα Σπουδών του Παιδαγωγικού Προσχολικής Ηλικίας και Νηπιαγωγών. Χρήσιμη θα ήταν και η πρακτική άσκηση των φοιτητριών στα νηπιαγωγεία και η αντιμετώπιση ποικίλων περιστατικών σε πρακτικό επίπεδο διότι οι θεωρητικές αναφορές μόνο, δεν ωφελούν τις περισσότερες φορές.

Ακόμη σημαντικό θα ήταν έστω μια φορά το μήνα, αν δεν υπάρχει η οικονομική δυνατότητα για κάποια πιο ολοκληρωμένη προσπάθεια στήριξης από το κράτος, η επίσκεψη λογοθεραπευτών στα σχολεία προκειμένου να γίνει τουλάχιστον η αξιολόγηση των παιδιών. Αυτό θα ήταν ιδιαίτερα σημαντικό διότι η πρόωπη παρέμβαση προσφέρει πολύ μεγάλο ποσοστό βελτίωσης και εξυγίανσης σε ένα παιδί με προβλήματα λόγου και ομιλίας και προπάντων πριν εισέλθει στην ανώτερη βαθμίδα εκπαίδευσης (δημοτικό), που έχει και περισσότερες απαιτήσεις από ένα παιδί και απαιτεί το παιδί να είναι σε θέση να δεχτεί και να επεξεργαστεί τη γνώση που του παρέχεται.

Η συνεργασία του παιδιού με τους γονείς, τους νηπιαγωγούς και τον λογοθεραπευτή αλλά και η συνεργασία αναμεταξύ τους οδηγεί στην θέσπιση κοινών στόχων και επομένως στην γρηγορότερη επίτευξή τους, γεγονός ιδιαίτερα ενθαρρυντικό και για το ίδιο το παιδί. Επιπροσθέτως, η θέσπιση σχολικών συμβούλων ειδικής αγωγής ίσως βοηθούσε την κατάσταση καθώς θα είχαν απαραίτητες γνώσεις που οι νηπιαγωγοί δεν διαθέτουν. Όμως και η εκπαίδευση των νηπιαγωγών μέσω σχετικών συγγραμμάτων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων επιδοτούμενων, ώστε να είναι όλοι σε θέση να τα παρακολουθήσουν και η πραγματοποίηση θεματικών ενοτήτων διδασκαλίας αλλά και σχολικών εκδηλώσεων για την διαφορετικότητα θα ήταν μία χρήσιμη κίνηση ενημέρωσης.

Μην αμελούμε όμως και ότι κάθε νηπιαγωγός είναι υπεύθυνη για ένα πλήθος παιδιών το οποίο δεν διευκολύνει την προσαρμογή του χρόνου της ώστε να δώσει και την απαραίτητη βοήθεια στα παιδιά που την χρειάζονται. Σε αυτή την κατεύθυνση θα μπορούσαν να προταθούν δύο λύσεις, εκ των οποίων η μία θα

ήταν η δημιουργία τμημάτων ένταξης στο οποίο θα υπήρχε μειωμένος αριθμός παιδιών που απαιτούν όμως αυξημένη προσοχή και στήριξη, και η άλλη θα ήταν η πρόσληψη περισσότερων νηπιαγωγών ή η μείωση του αριθμού των παιδιών. Αυτή η ανάγκη, εντοπίστηκε και κατά την υλοποίηση του ερευνητικού μέρους της εργασίας καθώς, μία δασκάλα συνήθως είχε υπό την επίβλεψή της κατά μέσο όρο 30 παιδιά προσχολικής ηλικίας. Με αυτές τις συνθήκες αντιλαμβανόμαστε ότι και για εκείνη είναι αρκετά δύσκολο να ανταπεξέλθει.

Τώρα, θα αναφερθούμε στο θεσμό των ΚΔΑΥ τα οποία βρίσκονται σε κάθε περιοχή της Ελλάδος και επιτελούν σημαντικό ρόλο στην αξιολόγηση, διάγνωση και καθοδήγηση των γονέων ενός παιδιού. Απαιτείται όμως η καλύτερη στελέχωση αυτών με έμπειρο προσωπικό και ο εφοδιασμός τους με κατάλληλα μέσα ώστε να γίνουν αποδοτικότερα, μειώνοντας τον χρόνο αναμονής των περιστατικών προς διάγνωση, που είναι αρκετά μεγάλος και η αναμονή αυτή οδηγεί σε καθυστέρηση της παρέμβασης.

Τέλος, χρήσιμο θα ήταν να δημιουργηθεί ένας διαδικτυακός τόπος όπου θα μπορούν οι νηπιαγωγοί αλλά και οι γονείς να βρουν συγκεντρωμένα όλα τα δημόσια πλαίσια στα οποία θα μπορούσαν να παραπέμψουν οι εκπαιδευτικοί ένα παιδί για αξιολόγηση και τους γονείς για ενημέρωση, εάν οι ίδιοι δεν είναι σε θέση να ενημερώσουν επαρκώς τους γονείς.

viii.ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΡΕΥΝΑΣ

Τελειώνοντας αυτή τη μελέτη, πρέπει να σημειωθεί ότι η έρευνα αυτή επειδή διενεργείται στα πλαίσια διπλωματικής εργασίας, είναι σαφές πως παρουσιάζει και κάποιους περιορισμούς που αφορούν την εξωτερική εγκυρότητα της έρευνας. Αυτό σημαίνει πως τα ευρήματα που προκύπτουν από την παρούσα έρευνα δεν μπορούν να γενικευθούν στο γενικότερο πληθυσμό από όπου και προήλθε το δείγμα. Οι περιορισμοί αυτοί αφορούν το ερωτηματολόγιο καθώς στην προσπάθεια να είναι σύντομο σίγουρα κάποιες πλευρές εξίσου σημαντικές της έρευνας δεν καλύφθηκαν επαρκώς και θα ήταν χρήσιμη μία μελλοντική διερεύνηση των πλευρών αυτών.

Επίσης, επειδή και η επιλογή του δείγματος ήταν τυχαία, αφού ακολουθήθηκε η μέθοδος της συμπτωματικής δειγματοληψίας, που δεν αποτελεί ορθόδοξη διαδικασία τυχαίας δειγματοληψίας, δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί γενίκευση των αποτελεσμάτων σε εκπαιδευτικούς άλλων βαθμίδων ή σε νηπιαγωγούς που εργάζονται σε άλλες περιοχές. Η μόνη γενίκευση που θα μπορούσε να γίνει σε ικανοποιητικό βαθμό θα ήταν σε εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας που εργάζονται στις ίδιες περιοχές με αυτές από τις οποίες προερχόταν και το δείγμα. Για το λόγο αυτό, η έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί με χρήση περαιτέρω δείγματος προς διερεύνηση, από άλλες περιοχές, ώστε όταν θα έχει καλυφθεί ένα πολύ μεγάλο φάσμα περιοχών, να έχουμε την δυνατότητα για γενίκευση σε μεγαλύτερο βαθμό.

ix.ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Aracm, D.M. &Natio, J.E. (2000). Preschool language disorders language and academic difficulties
- Βοσνιάδου, Στ.(1998). Γνωσιακή Ψυχολογία, Αθήνα, Εκδόσεις Gutenberg
- Baker&Cantwell (1995). Speech and language impairments in children: causes, characteristics, intervention and outcome, phychology press
- Bernstein, B. (1960). Language and Social Class. British Journal of Sociology, v.11
- Γαβρηλίδου, Ζ. (2003). Φωνητική συνειδητοποίηση και διόρθωση παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Αθήνα : Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδάνος
- Cole S., Cole M. (2001)Ανάπτυξη των Παιδιών (Η), τόμος 2.Γνωστική και ψυχοκοινωνική ανάπτυξη κατά τη νηπιακή και μέση παιδική ηλικία Εκδόσεις: Τυπωθήτω
- Δράκος, Γ. (2003). Ειδική παιδαγωγική των προβλημάτων λόγου και ομιλίας: Λογοπαιδεία- λογοθεραπεία: παιδοψυχολογικές και λογοθεραπευτικές στρατηγικές στην προσχολική και σχολική ηλικία,Αθήνα: Άτροπος
- Fillmore, L.W. & Snow, C.E. (2000). What teacher Need to Know About Language? [On-line] Available: <http://www.cal.org/ericcll/teachers.pdf>
- Friedrich, H.(2000). Επικοινωνία στο νηπιαγωγείο, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γεώργιος Δαρδάνος
- Glascoe, F.P. (2000). Early Detection of Developmental and Behavioral Problems. Pediatrics in Review, 21 (8), 272-280.
- Gotte, R. (2002). Γλώσσα και Παιχνίδι στο Νηπιαγωγείο, Εκδόσεις: Πατάκη- Παπαδοπούλου Δέσποινα
- Harrison J.L. & McLeod S. (2007). Risk Factors Associated with Speech and Language Impairment at 4-5 Years of age. Longitudinal Study of Australian Children (LSAC), Research Conference, Melbourne.
- Καρλή, Α. – Σ. (2007). Πρώιμη ανίχνευση προβλημάτων λόγου ομιλίας και επικοινωνίας από τους εκπαιδευτικούς προσχολικής ηλικίας. Αθήνα: Διπλωματική Εργασία

- Κατωπόδη, Α. (2004). Οι κοινωνικές αναπαραστάσεις των εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής για τις πρώιμες ενδείξεις των μαθησιακών δυσκολιών και την πρόληψή τους. Αθήνα: Διπλωματική Εργασία
- Kovas, Y., Haworth, C.M.A., Dale, P.S. and Plomin, R. (2007). The genetic and environmental origins of learning abilities and disabilities in the early school years. Monographs of the society for Research in Child Development.
- Λαζαράτου, Ε. & Βλασοπούλου, Μ. (2006). Αναπτυξιακές Διαταραχές της Παιδικής Ηλικίας και Νοητική Υστέρηση. Σολδάτος Κ., Λυκούρας Λ. (επιμ.) Σύγγραμμα Ψυχιατρικής, Αθήνα: Ιατρικές Εκδόσεις Βήτα.
- Law, J., Boyle, J., Harris, F., Harkness, A. & Nye, C. (1998). Screening for Speech and Language Delay: a Systematic Review of the Literature. Health Technology Assessment, 2 (9).
- Law, J., Garrett Z. & Nye, C. (2003). Speech and Language Therapy Interventions for Children with Primary Speech and Language Delay or Disorder. Cochrane Database of Systematic Reviews.
- Λεβαντή, Ε., Κιρπότην, Α., Καρδαμίση, Ε., Καμπούρογλου, Μ. (1998). Η φωνολογική εξέλιξη των παιδιών στην Ελλάδα. Αθήνα: Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών.
- Οικονόμου, Α. (2006). Σύγκριση της ομιλίας φυσιολογικών και παιδιών που τραυλίζουν στη νηπιακή ηλικία. Αθήνα: Διπλωματική Εργασία
- Οκαλίδου, Α. (2008). Ομιλία: Ανάπτυξη και διαταραχές τεμαχιακής δομής. Στο: Νικολόπουλος Δ. (επιμ.), Γλωσσική Ανάπτυξη και Διαταραχές. Αθήνα: Τόπος
- Overby, M., Carrell, T. & Bernthal, J. (2007). Teachers' perceptions of students with Speech Sound Disorders: A Quantitative and Qualitative Analysis. Language, Speech and Hearing Services in Schools, 38, 327-341.
- Παπουτσάκη, Κ. (2001). Απόψεις των δασκάλων για τη μοναξιά των παιδιών με ελαφριά νοητική υστέρηση: περιεχόμενο, αιτίες, αντιμετώπιση. Αθήνα: Διπλωματική Εργασία.
- Παρασκευόπουλος, Ι. (1993). Μεθοδολογία Επιστημονικής Έρευνας. Β' τόμος, Αθήνα.
- Πολυχρονοπούλου, Στ. (2003). Παιδιά και έφηβοι με ειδικές ανάγκες και δυνατότητες. Α' τόμος, Αθήνα: Ατραπός.
- Πόρποδας, Κ. (1996). Γνωστική Ψυχολογία. Θέματα Ψυχολογίας της Γλώσσας. Λύση Προβλημάτων. Β' τόμος, Αθήνα

- Πρωταγόρα- Λιανού Ν, Γιαννοπούλου Σ. & Συκιώτου Π. (2003). Ανίχνευση της καθυστέρησης του λόγου σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Στο: Γλύκας, Μ.& Καλομοίρης, Γ. (επιμ.). Διαταραχές Επικοινωνίας και Λόγου. Πρόληψη, Έρευνα, Παρέμβαση και Νέες Τεχνολογίες στην Υγεία. Αθήνα: Πανελλήνιος Σύλλογος Λογοπεδικών.
- Τσαμπά, Α. (2011). Αναπτυξιακές διαταραχές του λόγου. Το παράδειγμα παιδιών νηπιαγωγείου και Α΄ Δημοτικού. Αθήνα: Διπλωματική Εργασία.
- Φώτιος, Σ. (2011). Κοντά στο παιδί με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Αθήνα: Αυτοέκδοση.
- Wright. J. A. & Graham. J. (1997). Where and when do speech and language therapists work with teachers? *British Journal of Special Education* Vol.24

x.ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Ακολουθως παρατίθεται ένα αντίγραφο της φόρμας του ερωτηματολογίου που χορηγήθηκε στους νηπιαγωγούς για την πραγματοποίηση του ερευνητικού μέρους της εργασίας.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

ΗΛΙΚΙΑ:

ΠΟΛΗ:

- ΠΑΤΡΑ
- ΑΘΗΝΑ

1. Γνωρίζετε την επιστήμη της λογοθεραπείας και το αντικείμενο της;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

2. Το σχολείο στο οποίο διδάσκετε, διαθέτει κάποιον μόνιμο λογοθεραπευτή;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

3. Σας επιδοτεί το κράτος κάποιου είδους ενημέρωση μέσω σεμιναρίων, εκδηλώσεων πληροφόρησης ή συνεδρίων σχετικά με την εκπαίδευση κάποιων παιδιών με ιδιαιτερότητες;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ
- ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΩ

4. Έχετε παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο σχετικά με τα προβλήματα λόγου, ομιλίας ή συμπεριφοράς που πιθανόν να αντιμετωπίζει κάποιο παιδί στα σχολικά τμήματα που αναλαμβάνετε;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

5. Έχετε υπόψη σας κάποιο τεστ σχολικής ετοιμότητας, το οποίο θα μπορούσατε να χορηγήσετε στα παιδιά προκειμένου να ελεγχθεί ποια είναι έτοιμα να περάσουν στην βαθμίδα του δημοτικού;

- ΝΑΙ
- ΟΧΙ

-Αν ναι θα μπορούσατε να ονομάσετε κάποιο;

-Έχετε εκπαιδευτεί για την χορήγηση του εν λόγω τεστ;

- NAI
- OXI

-Από ποιον; _____

6. Έχετε παραπέμψει ποτέ μαθητή σας που κρίνατε ότι χρήζει λογοθεραπευτικής παρέμβασης σε κάποιον ειδικό;

- NAI
- OXI

Αν ναι τι παρατηρήσατε που σας έκανε να παραπέμψετε το παιδί σε ειδικό;

---

7. Έχετε παρατηρήσει κάποια δυσκολία στην προφορά ενός ή παραπάνω φωνημάτων από κάποιο παιδί;

- NAI
- OXI

8. Είχατε παιδιά στην τάξη σας με οποιοδήποτε πρόβλημα λόγου και ομιλίας;

- NAI
- OXI

9. Θεωρείται ότι ένα παιδί με πρόβλημα λόγου και ομιλίας θα έπρεπε να παραπέμπεται πριν την φοίτηση του στο δημοτικό για διάγνωση από κάποιον ειδικό;

- NAI
- OXI

Αν όχι για ποιον λόγο;

- Είναι νωρίς ακόμη και έχει περιθώρια βελτίωσης.
- Αν διαπιστωθεί κάποια διαταραχή θα βιώσει τον κοινωνικό ρατσισμό από μικρή ηλικία.
- Θεωρώ ότι δεν είναι δική μου αρμοδιότητα η παραπομπή του παιδιού σε λογοθεραπευτή.
- Άλλο: _____

10. Θεωρείτε αναγκαία την συνεργασία του νηπιαγωγού με τον λογοθεραπευτή για καλύτερα αποτελέσματα στο θεραπευτικό πρόγραμμα που ακολουθεί το παιδί;

- NAI
- OXI

11. Θα ήσασταν πρόθυμοι να συνεργαστείτε με τον λογοθεραπευτή κάποιου παιδιού που δέχεται λογοθεραπευτική παρέμβαση και να ακολουθήσετε κάποιες υποδείξεις του, που θα διευκόλυναν το παιδί στο σχολείο και στη συνεργασία του με τα υπόλοιπα παιδιά και τους εκπαιδευτικούς;

- NAI
- OXI

12. Τι πιστεύετε ότι θα ήταν καλύτερο για ένα παιδί με ιδιαίτερες ικανότητες στην προσχολική ηλικία;

- Νηπιαγωγείο με παιδιά φυσιολογικής ανάπτυξης.
- Καθόλου νηπιαγωγείο.
- Ειδικό νηπιαγωγείο.

13. Γνωρίζετε ειδικά νηπιαγωγεία στον νομό σας;

- NAI
- OXI

14. Υπάρχει κάποια θεματική ενότητα στο σχολικό πλαίσιο που υπηρετείτε σχετική με την διαφορετικότητα του ατόμου και τις ιδιαιτερότητες που μπορεί να παρουσιάζει;

- NAI
- OXI

15. Το σχολείο που διδάσκετε, πραγματοποιεί εκδηλώσεις σχετικές με τα άτομα με αναπηρίες και ιδιαιτερότητες ή προβάλλει κάποιο ενημερωτικό υλικό στα υπόλοιπα παιδιά με σκοπό την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση τους για αποφυγή του κοινωνικού ρατσισμού προς την εν λόγω ομάδα ατόμων;

- NAI
- OXI